

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О.М. БЕКЕТОВА

І. Л. ПОЛЧАНІНОВА
М. М. ПОКОЛОДНА

РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПЛЕКСИ СВІТУ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2018

УДК 338.48:332.122:379.84](075.8)

П53

Автори:

Полчанінова І. Л., кандидат економічних наук, доцент кафедри туризму і готельного господарства;

Покоłodна М. М., кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму і готельного господарства

Рецензенти:

Божук Т. І. – доктор географічних наук, доцент кафедри туризму Інституту сталого розвитку імені В.Чорновола Національного університету «Львівська політехніка»;

Транченко Л. В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Уманського національного університету садівництва;

Редін В. І. – кандидат географічних наук, доцент кафедри соціально-економічної географії та регіонаознавства Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, протокол № 8 від 06.04.2018.

Полчанінова І. Л.

П53 Рекреаційні комплекси світу : навч. посібник / І. Л. Полчанінова, М. М. Покоłodна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 107 с.

ISBN 978-966-695-465-0

Навчальний посібник «Рекреаційні комплекси світу» розроблений відповідно до робочої програми дисципліни «Рекреаційні комплекси світу», містить перелік конкретних тем із питаннями для самоконтролю і тести; подано вимоги щодо виконання завдань самостійної роботи, порядок проведення підсумкового модульного контролю, список рекомендованих джерел та термінологічний словник.

Навчальний посібник рекомендовано студентам вищих навчальних закладів, які готуються працювати в галузі туризму, викладачів, фахівців сфери туристських послуг і всіх тих, хто цікавиться цими питаннями.

УДК 338.48:332.122:379.84](075.8)

ISBN 978-966-695-465-0

© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018

© І. Л. Полчанінова, М. М. Покоłodна, 2018

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Тема 1 Об'єкт, предмет, завдання вивчення та базові поняття дисципліни «Рекреаційні комплекси світу».....	5
Тема 2 Рекреаційна діяльність і рекреаційно-туристське обслуговування як складник господарського комплексу.....	9
Тема 3 Рекреаційні потреби: фактори формування, рівні, зв'язок.....	13
Тема 4 Рекреаційно-ресурсний потенціал: поняття, склад та структура	21
Тема 5 Теоретичні основи формування та функціонування рекреаційних комплексів.....	26
Тема 6 Рекреаційне природокористування й охорона природи.....	31
Тема 7 Теоретичні основи рекреаційного районування.....	38
Тема 8 Європа – провідний рекреаційний регіон світу.....	43
Тема 9 Розвиток рекреаційних комплексів Американського регіону.....	48
Тема 10 Рекреаційні комплекси Африки.....	53
Тема 11 Формування і розвиток рекреаційних комплексів і центрів туризму в Азії, Австралії й Океанії та на Близькому Сході.....	57
Тема 12 Рекреаційне районування України.....	62
Орієнтовний перелік завдань і запитань для складання екзаменаційних білетів.....	68
Тестові завдання з дисципліни «Рекреаційні комплекси світу» для проведення модульного підсумкового контролю знань.....	71
Термінологічний словник.....	79
Список рекомендованої літератури щодо вивчення дисципліни «Рекреаційні комплекси світу».....	86
Додатки.....	93

ПЕРЕДМОВА

Головною метою й необхідною умовою прогресу сучасного суспільства, абсолютним національним пріоритетом у довгостроковій перспективі є розвиток людини. Завдання відновлення працездатності, підтримання й зміцнення здоров'я людей були й залишаються найважливішими завданнями для держави. З огляду на це розвиток внутрішнього туризму й рекреації є одним із факторів, що істотно впливають на стан здоров'я націй.

Дисципліна «Рекреаційні комплекси світу» (далі РКС) вивчає процес формування та закономірності розвитку рекреаційної інфраструктури світу, її різновиди, форми й особливості в окремих регіонах та країнах, взаємодію з іншими сферами суспільного життя й господарювання.

Метою вивчення дисципліни «Рекреаційні комплекси світу» є формування знань і навичок аналізу потенціалу рекреаційних комплексів світу та набуття практичних умінь оцінювання механізмів їхнього ефективного функціонування для створення програм туристських підприємств.

Головними завданнями вивчення дисципліни «Рекреаційні комплекси світу» є формування у студентів належного рівня знань про фактори розвитку рекреаційних комплексів, їхню спеціалізацію та різновиди в сучасних умовах; дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду створення й функціонування рекреаційних комплексів; аналіз функційної, галузевої та територіальної структури рекреаційно-туристського комплексу України.

Предметом вивчення дисципліни є територіальні рекреаційні комплекси як специфічні частини системи суспільних відносин, що становлять основу соціальної політики, спрямованої на відтворення здоров'я людини і включають підприємства й заклади відпочинку, курорти, туристські організації тощо.

Унаслідок оволодіння цим курсом студент повинен скласти уявлення про особливості рекреаційних районів світу та України, навчитися аналізувати можливості країн світу щодо надання різних видів туристських послуг.

Згідно з програмою дисципліни «Рекреаційні комплекси світу» посібник складається з дванадцяти тем (дод. А). Кожна тема містить анотацію, план лекції та навчальні завдання.

ТЕМА 1
ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ТА БАЗОВІ ПОНЯТТЯ
ДИСЦИПЛІНИ «РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПЛЕКСИ СВІТУ»

Анотація до теми

Рекреація і туризм як соціальний феномен ХХ ст. Вплив змін у житті сучасного суспільства на розширення рекреаційної діяльності. Законодавчі та нормативні основи забезпечення права людини на відпочинок.

Об'єкт, предмет, завдання дисципліни «Рекреаційні комплекси світу». Базові поняття дисципліни «Рекреаційні комплекси світу». Рекреація та її соціально-економічне значення. Функції рекреації. Сутність поняття «вільний час» як необхідної умови здійснення рекреаційної діяльності, структура використання вільного часу, фази розвитку концепції вільного часу. Зміни в системі духовних цінностей особистості.

Поняття «рекреаційна територія» та її різновиди; співвідносність понять «рекреаційна освоєність» і «рекреаційне освоєння» території.

План вивчення теми

- 1.1. Об'єкт, предмет, завдання дисципліни «Рекреаційні комплекси світу».
- 1.2. Базові поняття дисципліни «Рекреаційні комплекси світу».

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Об'єкт, предмет, завдання дисципліни «Рекреаційні комплекси світу».
2. Рекреація як система уявлень про діяльність людей у вільний час і простір, у якому вона відбувається.
3. Охарактеризуйте зміни в сучасному суспільстві, що впливають на розширення рекреаційної діяльності.
4. Які правові та законодавчі акти регулюють діяльність в рекреаційній галузі?
5. Укажіть головні функції рекреації. Яка з них провідна?
6. Сутність поняття «відпочинок».
7. Сутність поняття «вільний час» та його структура.
8. Назвіть фактори, що впливають на використання позаробочого часу в

сучасному суспільстві.

9. Як можна охарактеризувати зміни, що відбуваються в системі духовних цінностей особистості?

10. Охарактеризуйте співвідносність понять «рекреаційна освоєність» і «рекреаційне освоєння території».

2. Тестові завдання:

1. Із глобальними проблемами кінця ХХ – початку ХХІ століття пов'язують:

- а) розвиток цивілізації;
- б) внутрішньодержавну й міжнародну рекреаційну рухливість людей;
- в) розширення рекреаційної діяльності;
- г) територіальну організацію рекреаційного господарства.

2. Право «на відпочинок, вільний час та періодично оплачувану відпустку, а також право використовувати цей час для відпустки, вільних поїздок з освітніми та розважальними цілями і використання благ, що надаються туризмом, як внутрішнім, так і зовнішнім» зазначено в такій міжнародній конвенції:

- а) Гаазькій;
- б) Манильській;
- в) Женевській;
- г) Віденській.

3. Згідно із ст. 45 Конституції України:

а) «Особи, які організують експлуатацію туристських ресурсів, зобов'язані забезпечувати виконання вимог щодо охорони довкілля та охорони культурної спадщини, а також вживати заходів щодо забезпечення мінімізації або припинення шкідливого впливу на довкілля і соціально-культурне середовище та компенсувати завдані їм при цьому збитки»;

б) «Відпочинок із привілею у минулому перетворюється у сучасному світі на найважливішу статтю споживчого попиту, стає характерним елементом способу життя»;

в) «Кожен має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної відпустки, встановлення скороченого робочого дня з окремих професій і виробництв, скорочення тривалості роботи у нічний час»;

г) «Держава гарантує захист законних прав та інтересів громадян України, які здійснюють туристські подорожі за кордон».

4. Дисципліна «Рекреаційні комплекси світу» вивчає:

- а) певні аспекти функціонування рекреаційного господарства;
- б) процес формування та закономірності розвитку рекреаційної інфраструктури у світі;
- в) територіальну організацію рекреаційного господарства;
- г) певну територію з унікальними рекреаційними властивостями.

5. Об'єктом дослідження РКС є:

- а) територіальні рекреаційні комплекси;
- б) підприємства і заклади відпочинку;
- в) курорти, туристські організації.

6. Слово «рекреація» у перекладі з латинської мови означає:

- а) відпочинок;
- б) оздоровлення;
- в) відновлення;
- г) розвага.

7. Рекреант – це особа, яка:

- а) відновлює свої розумові, духовні й фізичні сили на спеціалізованих територіях;
- б) відпочиває на спеціалізованих територіях;
- в) є продуцентом рекреаційних потреб;
- г) займається рекреаційною діяльністю.

8. Рекреаційна територія – це:

- а) частина земельного фонду, задіяна для організації туризму, лікування та відпочинку;
- б) земельний фонд країни, використовуваний для здійснення економічної діяльності;
- в) сукупність об'єктів рекреаційної інфраструктури, що забезпечують задоволення потреб рекреантів;
- г) місцевість у межах власної країни, але поза межами звичайного перебування рекреанта.

9. Рекреаційне освоєння – це:

- а) досягнутий рівень господарського потенціалу рекреації в процесі територіального поділу праці;
- б) стан розвитку рекреаційної функції на певній території (акваторії) за певний період;
- в) багатобічний процес пристосування території для тих або інших різновидів рекреаційних занять і їхніх комбінацій;

г) окремі елементи і властивості навколишнього середовища різного генезису, які можуть використовуватися як умови й ресурси рекреаційної діяльності.

10. Рекреаційна освоєність території – це:

а) система заходів, пов'язаних з використанням вільного часу для оздоровчої, культурно-пізнавальної діяльності людей на спеціалізованих територіях;

б) складник земельного фонду (водного простору), що використовується в туризмі, для лікування й відпочинку;

в) багатобічний процес пристосування території для тих або інших різновидів рекреаційних занять і їхніх комбінацій;

г) окремі елементи й властивості навколишнього середовища різного генезису, які можуть виступати в якості умов і ресурсів рекреаційної діяльності.

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Термінологічний словник.

Із рекомендованих в переліку джерел виписати поняття «рекреація». Кожне визначення має супроводжуватися вказівкою автора(ів) та джерела. Словник рекомендовано складати за хронологічним принципом.

3.2. «Базові фактори розвитку рекреації та туризму».

Використовуючи тексти рекомендованих в списку джерел, скласти детальний перелік факторів, що впливають на розвиток рекреаційних комплексів на сучасному етапі (під час складання необхідно уникати дублювання).

Пояснити, чим спричинений (обумовлений) кожний фактор розвитку рекреаційних комплексів. Наприклад, якщо як фактор обрано урбанізацію, то пояснення має становити собою коротку відповідь (2 – 5 речень) на питання: «Чому розвиток урбанізації спричиняє активізацію попиту на відпочинок?» тощо.

3.3. Функції рекреації.

На підставі текстів рекомендованих в списку джерел скласти детальний перелік функцій рекреації. При цьому слід необхідно дублювання, а в разі розбіжності термінології можна вказати альтернативні назви як синонімічні і навести їх у дужках. Пояснити сутність кожної функції (1 – 4 речення). Під час виконання завдання потрібно чітко розмежовувати функції рекреаційної індустрії та функції рекреації, а саме не включати функції рекреаційної індустрії в перелік і не давати їм пояснень.

Рекомендовані джерела [1, 2, 8, 9, 14, 15, 22, 25, 27, 51, 56, 59, 68, 80].

ТЕМА 2

РЕКРЕАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ І РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТСЬКЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

Анотація до теми

Поняття рекреаційної діяльності. Три головні форми рекреаційної діяльності – відпочинок, лікування, туризм, їх співвідношення і взаємозалежність. Поняття «відпочинок», його визначення й різновиди. Еволюція поняття «туризм». Статистичне визначення поняття «турист». Класифікація рекреаційної діяльності стосовно окремої держави, залежно від мети подорожі, від засобу пересування, від тривалості подорожі, від сезонності, складу групи, від віку, організаційних форм, форм фінансування, територіального охоплення. Поняття рекреаційно-туристського обслуговування. Складники туристського продукту: тур, екскурсія і туристські товари. Головні різновиди туристських товарів. Властивості рекреаційно-туристської послуги: збіг процесів виробництва, реалізації послуги і споживання у часі й просторі; нерозривність виробництва й споживання; залучення покупця до процесу надання й споживання послуги; нездатність до зберігання; залежність якості рекреаційно-туристського продукту від персоналу туристського підприємства; мінливість якості послуги тощо. Фактори, що впливають на мінливість якості послуг. Стандарти обслуговування як засіб зменшення мінливості послуг. Заходи щодо вирівнювання попиту та пропозиції рекреаційно-туристського продукту.

План вивчення теми

2.1. Поняття рекреаційної діяльності, її головні форми. Поняття «відпочинок», його визначення й різновиди. Статистичне визначення поняття «турист».

2.2. Класифікація рекреаційної діяльності.

2.3. Особливості надання рекреаційно-туристських послуг.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Туризм, лікування й відпочинок як головні форми рекреації.

2. Подайте визначення поняттю «туризм» з економічного, статистичного правового, соціального погляду. Прослідкуйте за навчальною та науковою літературою, нормативними документами еволюцію поняття «туризм».

3. Поясніть, чому лікування відокремлюють як самостійну функцію рекреації.

4. Подайте розгорнуте визначення поняття «відпочинок».

5. Охарактеризуйте комплекс факторів, які впливають на розвиток рекреаційної діяльності.

6. Назвіть класифікаційні ознаки рекреаційної діяльності. У чому вони подібні, а чим відрізняються від класифікаційних ознак туризму?

7. Перелічіть та поясніть, в чому полягають особливості надання рекреаційно-туристських послуг.

2. Тестові завдання:

1. Рекреаційна діяльність – це:

а) система заходів, пов'язаних із використанням вільного часу для оздоровчої, культурно-пізнавальної діяльності людей на спеціалізованих територіях;

б) діяльність у вільний час, спрямована на відновлення й розвиток психічних, фізичних і духовних сил людини;

в) багатобічний процес пристосування території для тих або інших різновидів рекреаційних занять і їхніх комбінацій;

г) стан розвитку рекреаційної функції на певній території (акваторії) протягом певного періоду.

2. Відомі такі форми рекреаційної діяльності:

а) відпочинок, оздоровлення, туризм;

б) відпочинок, лікування, туризм;

в) відпочинок, розваги, лікування;

г) туризм, лікування, розваги.

3. Відпочинок (дозвілля) – це:

а) специфічна діяльність людини, не спрямована на задоволення нагальних потреб;

б) специфічна діяльність людини, спрямована на задоволення нагальних потреб;

в) специфічна діяльність людини, не спрямована на задоволення рекреаційних потреб;

г) специфічна діяльність людини, спрямована на задоволення рекреаційних потреб.

4. Туризм не передбачає:

- а) заняття оплачуваною діяльністю;
- б) поїздок з діловими цілями;
- в) професійних інтересів;
- г) одержання туристами доходів.

5. За головним мотивом рекреаційну діяльність можна класифікувати так:

- а) полювання, збирання ягід, грибів, садівництво, фотографування, художня творчість, танці тощо;
- б) заняття спортом, фізичною культурою, прогулянки, плавання, купання;
- в) лікувальна, оздоровча, спортивна, пізнавальна;
- г) активна, пасивна, комбінована.

6. Який різновид рекреаційної діяльності передбачає отримання чітко зафіксованого умовами обслуговування комплексу рекреаційних послуг, надання яких організовано фірмами-посередниками в процесі проходження заздалегідь розробленого маршруту й попередньо оплачується рекреантами?

- а) організована;
- б) неорганізована;
- в) комерційна;
- г) пасивна.

7. Кількість учасників рекреаційної діяльності насамперед залежить від:

- а) головного мотиву;
- б) способу пересування;
- в) форми фінансування;
- г) територіального охоплення;
- д) тривалості поїздки.

8. Що є головною характерною ознакою послуги як товарного продукту, як результату виробничої діяльності рекреаційно-туристського підприємства:

- а) збіг процесів виробництва, реалізації послуги (підприємством) і споживання (клієнтом) у часі й просторі;
- б) забезпечення задоволення потреб рекреантів під час купівлі й споживання послуг;
- в) можливість здійснення винятково за наявності відповідних погодно-кліматичних умов (сезонність);
- г) комплексність різновидів діяльності підприємств рекреаційної інфраструктури.

9. Які фактори істотно впливають на мінливість послуг:

- а) організація підбора й робота з персоналом підприємства;
- б) покупець, його унікальність;
- в) стандарт обслуговування;
- г) одночасність виробництва і споживання;
- д) невимірність послуги;
- е) сезонні коливання попиту.

10. Які заходи вживають рекреаційні підприємства для зменшення мінливості послуг?

- а) розробляють стандарти обслуговування;
- б) створюють організаційні й соціально-психологічні передумови для персоналу;
- в) постійно вдосконалюють систему стимулювання праці персоналу;
- г) формують комплексний туристський продукт.

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Класифікація рекреаційної діяльності.

На підставі вивченого матеріалу за темою розробити класифікацію рекреаційної діяльності за видами, подати її в наочному вигляді як структурну схему, таблицю або малюнок. Підготувати доповідь про один з різновидів рекреаційної діяльності в залежності від мотиву її здійснення.

3.2. Туристсько-рекреаційні послуги в Харківській області.

В спеціалізованих журналах, туристських каталогах, на сайтах туроператорів тощо знайти туристську пропозицію по території Харківської області в формі туристського продукту або туру. Коротко описати обраний туристський продукт або тур, його зміст, програми, вказати джерело інформації. Чітко визначити, які послуги включені до складу цього туристського продукту. Встановити різновид кожної послуги за метою подорожі. Завдання рекомендовано виконувати у формі таблиці або структурно-логічної схеми.

3.3. Туристські товари на ринку м. Харків.

Навести приклади товарів, представлених на ринку м. Харків, які можна вважати туристськими. Приклади мають стосуватися всіх різновидів та підвидів туристських товарів, супроводжуватися вказівкою на місце їхнього можливого придбання (наприклад, назва магазину та його адреса).

Рекомендовані джерела [9, 13, 24, 34, 37, 40-42, 46, 60, 68].

ТЕМА 3

РЕКРЕАЦІЙНІ ПОТРЕБИ: ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ, РІВНІ, ЗВ'ЯЗОК

Анотація до теми

Сутність рекреаційних потреб, їх диференціація і взаємодія. Чинники формування рекреаційних потреб. Рівні прояву рекреаційних потреб. Характеристика мотивів, що формують рекреаційну діяльність.

Методи дослідження рекреаційних потреб: соціологічні дослідження, розрахунково-нормативні дослідження. Головні фактори, що обумовлюють рекреаційні атракції. Туристські пріоритети різних демографічних груп населення.

Сутність і характеристика рекреаційного попиту. Співвідношення попиту та споживання. Туризм як специфічна форма споживання. Структура рекреаційного ринку. Диференціація попиту й пропозиції залежно від особливостей споживання при різних видах туризму. Фактори, що впливають на змінювання попиту на туристському ринку: загальноекономічні, соціо-демографічні, культурного та суспільно-психологічного спрямування, особистісно-поведінкові. Поняття «чорний ящик свідомості покупця», який є визначальним елементом поведінки споживача на ринку. Показники, які відображають виникнення й особливості поведінки споживачів туристських послуг. Сезонність туризму – поняття та особливості. Тенденції попиту на туристські послуги на сучасному етапі. Оцінка ступеня задоволення попиту споживачів туристських послуг.

План вивчення теми

3.1. Сутність рекреаційних потреб, їх диференціація і взаємодія. Чинники формування рекреаційних потреб.

3.2. Методи дослідження рекреаційних потреб.

3.3. Сутність і характеристика рекреаційного попиту.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Назвіть фактори, що впливають на формування рекреаційних потреб.
2. Обґрунтуйте пріоритетність рекреаційних потреб в рекреаційній діяльності.

3. Охарактеризуйте зміст головних різновидів рекреаційних потреб.
4. Охарактеризуйте співвідношення та взаємозалежність індивідуальних, групових і суспільних рекреаційних потреб.
5. Подайте визначення поняття «мотивація рекреаційних потреб».
6. Розкрийте головну ідею престижності як базову для розвитку дозвіллевої, зокрема рекреаційної, діяльності (П. Бернекер, Т. Веблен).
7. Охарактеризуйте комплексну типологію туристських потреб, розроблену Б. Родоманом.
8. Які методи використовуються для дослідження рекреаційних потреб?
9. Подайте визначення поняття «рекреаційний попит». Якими законами він регулюється?
10. Охарактеризуйте сезонність як специфічну проблему, що впливає на розвиток рекреаційних комплексів.

2. Тестові завдання:

1. Вимоги до умов відновлення сил людини – це:

- а) рекреаційний інтерес;
- б) рекреаційний попит;
- в) рекреаційні потреби;
- г) рекреаційні ресурси.

2. Індивідуальні особливості індивіда, стиль життя, інтереси, система духовних цінностей, мотивація рекреаційної діяльності, стан здоров'я належать до такої групи факторів формування рекреаційних потреб:

- а) демографічні;
- б) суспільно-психологічні;
- в) особистісно-поведінкові;
- г) соціально-економічні.

3. Рекреаційні потреби виявляються на таких рівнях організації людей:

- а) суспільні, групові, індивідуальні;
- б) масові, групові, сімейні, індивідуальні;
- в) групові, сімейні, індивідуальні;
- г) суспільні, групові, сімейні, індивідуальні.

4. Провідним і визначальним є вплив:

- а) індивідуальних і групових рекреаційних потреб на суспільні рекреаційні потреби;
- б) суспільних рекреаційних потреб на індивідуальні й групові рекреаційні потреби;

в) індивідуальних суспільних рекреаційних потреб на групі й суспільні рекреаційні потреби

г) групових рекреаційних потреб на індивідуальні й суспільні рекреаційні потреби.

5. *Потреби щодо відновлення фізичних і духовних сил людини в її фізичному, інтелектуальному й духовному вдосконаленні виявляються на такому рівні організації людей:*

- а) груповому;
- б) сімейному;
- в) індивідуальному;
- г) суспільному.

6. *Які групи мотивів, на яких базується рекреаційна діяльність людини, виокремив американський дослідник Р. Макінтош:*

- а) психологічні, культурні, міжособистісні, престижу;
- б) культурні, природні, екологічні, економічні;
- в) фізичні, психологічні, соціологічні, демографічні;
- г) пізнавальні, регіональні, економічні, психологічні?

7. *Які методи використовуються для дослідження рекреаційних потреб:*

- а) анкетне опитування (вибірковий зондаж);
- б) інтерв'ювання населення;
- в) моделювання;
- г) хронометраж;
- д) моментні спостереження?

8. *Рекреаційний попит – це:*

а) здатність території залучати й утримувати стабільні рекреаційні потоки шляхом раціонального використання сприятливих природних і соціально-економічних передумов;

б) сукупність рекреаційних послуг, які рекреаційні установи можуть запропонувати на ринку протягом певного періоду;

в) сума окремих різновидів попиту на різноманітні матеріальні блага й послуги, які пропонує туристський ринок;

г) сумарна кількість відвідувачів на одиницю площі протягом одиниці часу.

9. *Найбільш важливими і значними факторами, що впливають на змінювання попиту на туристському ринку, є такі:*

- а) загальноекономічні;
- б) соціо-демографічні;

- в) ресурсно-екологічні;
- г) політичні;
- д) інформаційні.

10. Назвіть тенденції туристського попиту на сучасному етапі:

- а) перехід від активного до пасивного відпочинку;
- б) екологізація мислення споживача;
- в) надмірне збільшення вартості туристської поїздки, що спричиняє спротив споживачів;
- г) неможливість придбати послуги й товари відповідної якості та асортименту з причин, що виникають унаслідок протиріч попиту й пропозиції;
- д) посилення прагнення людей подорожувати і збільшення відповідної величини спротиву між початковим пунктом подорожі та місцем призначення;
- е) залучення на сезон додаткового персоналу, що найчастіше не зацікавлений у своєчасному і якісному обслуговуванні.

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Туристсько-рекреаційні послуги в Харківській області.

На підставі виконаного завдання за темою 2 визначити, які саме послуги в складі туристського продукту або туру по території Харківської області задовольняють усі різновиди потреб туриста. Визначити, які підприємства та організації (організатори туризму чи постачальники послуг) надають кожен окрему послугу, включену в певний продукт або тур. Завдання рекомендовано виконати у формі таблиці або структурно-логічної схеми.

3.2. Визначення показників, що характеризують сезонність діяльності рекреаційного комплексу.

Розрахувати головні показники, що характеризують сезонність діяльності рекреаційного комплексу (за варіантами). Зробити висновки. Надати рекомендації щодо нівелювання впливу сезонності.

Варіант 1

Таблиця 3.1 – Завантаження рекреаційного комплексу, %

Місяць	Роки		
	Перший рік	Другий рік	Третій рік
1	2	3	4
Січень	50,54	60,80	51,04
Лютий	25,09	21,70	20,51
Березень	26,06	17,81	16,87
Квітень	28,77	26,33	25,32
Травень	73,31	74,92	81,10

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
Червень	86,73	86,37	93,38
Липень	99,94	97,17	99,82
Серпень	99,55	94,61	101,40
Вересень	82,06	82,87	84,60
Жовтень	31,11	28,52	25,98
Листопад	28,26	21,11	19,50
Грудень	55,33	72,60	55,88

Варіант 2

Таблиця 3.2 – Завантаження рекреаційного комплексу, %

Місяць	Роки		
	Перший рік	Другий рік	Третій рік
Січень	48,52	59,58	46,96
Лютий	24,08	21,26	18,87
Березень	25,02	17,45	15,52
Квітень	27,62	25,81	23,29
Травень	70,37	73,42	74,61
Червень	83,26	84,64	85,91
Липень	95,94	95,22	91,83
Серпень	95,56	92,72	93,29
Вересень	78,78	81,21	77,83
Жовтень	29,86	27,95	23,90
Листопад	27,13	20,69	17,94
Грудень	53,11	71,15	51,41

Варіант 3

Таблиця 3.3 – Завантаження рекреаційного комплексу, %

Місяць	Роки		
	Перший рік	Другий рік	Третій рік
1	2	3	4
Січень	47,06	58,39	44,14
Лютий	23,36	20,84	17,74
Березень	24,27	17,10	14,59
Квітень	26,80	25,29	21,89

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4
Травень	68,26	71,95	70,14
Червень	80,76	82,95	80,76
Липень	93,06	93,32	86,32
Серпень	92,70	90,86	87,69
Вересень	76,42	79,59	73,16
Жовтень	28,97	27,39	22,47
Листопад	26,32	20,27	16,87
Грудень	51,52	69,72	48,32

Варіант 4

Таблиця 3.4 – Завантаження рекреаційного комплексу, %

Місяць	Роки		
	Перший рік	Другий рік	Третій рік
Січень	49,53	52,90	45,94
Лютий	24,59	18,88	18,46
Березень	25,54	15,49	15,18
Квітень	28,20	22,91	22,78
Травень	71,84	65,18	72,99
Червень	84,99	75,14	84,04
Липень	97,94	84,54	89,84
Серпень	97,55	82,31	91,26
Вересень	80,42	72,10	76,14
Жовтень	30,49	24,81	23,38
Листопад	27,69	18,37	17,55
Грудень	54,22	63,16	50,29

Варіант 5

Таблиця 3.5 – Завантаження рекреаційного комплексу, %

Місяць	Роки		
	Перший рік	Другий рік	Третій рік
1	2	3	4
Січень	47,55	51,84	42,26
Лютий	23,60	18,50	16,98
Березень	24,52	15,18	13,97

Продовження таблиці 3.5

1	2	3	4
Квітень	27,07	22,45	20,96
Травень	68,97	63,88	67,15
Червень	81,59	73,64	77,32
Липень	94,02	82,84	82,65
Серпень	93,65	80,66	83,96
Вересень	77,20	70,65	70,05
Жовтень	29,27	24,31	21,51
Листопад	26,59	18,00	16,15
Грудень	52,05	61,90	46,26

Варіант 6

Таблиця 3.6 – Завантаження рекреаційного комплексу, %

Місяць	Роки		
	Перший рік	Другий рік	Третій рік
Січень	46,12	50,80	39,73
Лютий	22,90	18,13	15,97
Березень	23,78	14,88	13,13
Квітень	26,26	22,00	19,70
Травень	66,90	62,60	63,12
Червень	79,15	72,16	72,68
Липень	91,20	81,19	77,69
Серпень	90,84	79,05	78,92
Вересень	74,89	69,24	65,84
Жовтень	28,39	23,83	20,22
Листопад	25,79	17,64	15,18
Грудень	50,49	60,66	43,49

Розраховані показники звести до таблиць 3.7 і 3.8.

Таблиця 3.7 – Розрахунок коефіцієнта нерівномірності

Місяць	Роки		
	Перший рік	Другий рік	Третій рік
1	2	3	4
Мінімальне значення u_t			
Максимальне значення u_t			
Середнє значення u_t			

Продовження таблиці 3.7

	1	2	3	4
K_H мін				
K_H макс				
Амплітуда коливань, %				

Таблиця 3.8 – Індекс сезонності

Місяць	Роки			Середнє значення індексу сезонності I_{ct}
	Перший рік	Другий рік	Третій рік	
Січень				
Лютий				
Березень				
Квітень				
Травень				
Червень				
Липень				
Серпень				
Вересень				
Жовтень				
Листопад				
Грудень				

Змінювання індексу сезонності за аналізований період подати графічно, у вигляді «сезонної хвилі» завантаження рекреаційного комплексу (рис. 3.1).

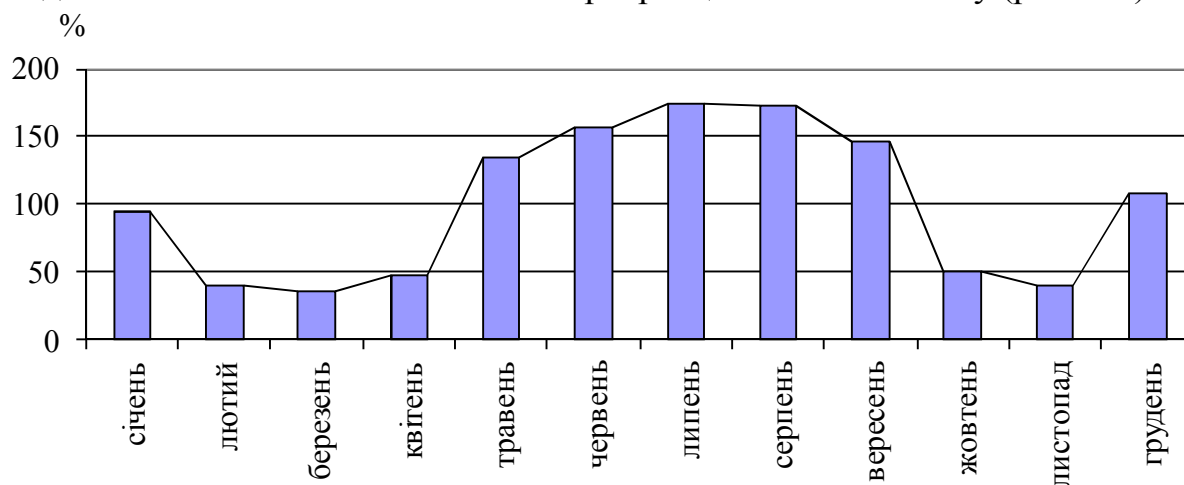

Рисунок 3.1 – Приклад «сезонної хвилі» завантаження рекреаційного комплексу

Рекомендовані джерела: [8, 9, 14, 16, 22, 24, 35, 39-42, 46, 50, 56, 71].

ТЕМА 4

РЕКРЕАЦІЙНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ: ПОНЯТТЯ, СКЛАД ТА СТРУКТУРА

Анотація до теми

Поняття рекреаційно-ресурсного потенціалу. Рекреаційні ресурси – база для формування рекреаційно-ресурсного потенціалу. Співвідношення понять «рекреаційні ресурси» та «умови рекреаційної діяльності». Класифікація і склад рекреаційних ресурсів: генетичний та ситуативний підходи до визначення рекреаційних ресурсів. Оцінювання рекреаційних ресурсів з погляду різних суб'єктів рекреації різного рангу. Методи та головні етапи оцінювання рекреаційних ресурсів. Головні типи оцінювання рекреаційних ресурсів: медико-біологічний, технологічний, психолого-естетичний, економічний. Методи економічної оцінювання рекреаційних ресурсів: витратний та рентний.

Природні рекреаційні ресурси. Рекреаційні ресурси природного походження: кліматичні, гідрологічні, геоморфологічні, біологічні, об'єкти природно-заповідного фонду. Методи оцінювання природних рекреаційних ресурсів. Особливості їхнього розміщення й використання у світі та в Україні.

Історико-культурні рекреаційні ресурси. Різновиди історико-культурних рекреаційних ресурсів: архітектурно-містобудівні, археологічні, соціально-демографічні, подієві, етнографічні. Методи оцінювання історико-культурних рекреаційних ресурсів. Особливості їхнього розміщення й використання у світі та в Україні.

Інфраструктурні рекреаційні ресурси. Формування рекреаційної інфраструктури. Оцінювання соціально-економічних рекреаційних ресурсів на основі якісних, кількісних та економічних показників, які характеризують діяльність підприємств, що входять до складу рекреаційного господарства та суміжних галузей. Аналіз інфраструктурних рекреаційних ресурсів у світі та в Україні.

План вивчення теми

4.1. Поняття рекреаційно-ресурсного потенціалу. Рекреаційні ресурси – база для формування рекреаційно-ресурсного потенціалу.

4.2. Класифікація і склад рекреаційних ресурсів.

4.3. Природні рекреаційні ресурси. Рекреаційні ресурси природного походження: кліматичні, гідрологічні, геоморфологічні, біологічні, об'єкти природно-заповідного фонду. Методи оцінювання природних рекреаційних ресурсів. Особливості їхнього розміщення й використання у світі та в Україні.

4.4. Історико-культурні рекреаційні ресурси.

4.5. Інфраструктурні рекреаційні ресурси. Формування рекреаційної інфраструктури. Аналіз інфраструктурних рекреаційних ресурсів у світі та в Україні.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Подайте визначення співвідносних понять «рекреаційно-ресурсний потенціал» і «рекреаційні ресурси».

2. Охарактеризуйте еволюцію наукових уявлень про рекреаційно-ресурсний потенціал території.

3. Охарактеризуйте сучасне трактування рекреаційно-ресурсного потенціалу території на підставі ресурсного та системного підходів.

4. Чим спричинена необхідність процедури оцінювання рекреаційно-ресурсного потенціалу території?

5. У чому полягає складність виокремлення об'єкта і суб'єкта оцінювання рекреаційно-ресурсного потенціалу території?

6. Назвіть головні типи оцінювання рекреаційно-ресурсного потенціалу.

7. На підставі яких факторів визначають поняття «рекреаційні ресурси»?

8. Поясніть співвідносні поняття «рекреаційні ресурси» та «умови рекреаційної діяльності».

9. Назвіть різновиди класифікацій рекреаційних ресурсів. На які групи поділяються рекреаційні ресурси в кожному з них?

10. Що таке оцінювання рекреаційних ресурсів? З урахуванням яких чинників воно проводиться? Наведіть приклади суб'єктів і відповідних до них об'єктів оцінювання.

11. Назвіть головні етапи та типи оцінювання рекреаційних ресурсів.

12. Подайте визначення поняття «природні рекреаційні ресурси».

13. Накресліть схему класифікації природних рекреаційних ресурсів.

14. Охарактеризуйте роль клімату в організації рекреаційної діяльності. Які методи оцінювання клімату відомі, у чому вони полягають?

15. Які ресурси входять до групи природних лікувальних ресурсів?

16. Назвіть відомі кліматичні курорти України.
17. Назвіть головні бальнеологічні групи мінеральних вод та бальнеологічні курорти України, на яких вони використовуються.
18. Подайте визначення поняття «природні лікувальні грязі». На яких курортах України вони використовуються?
19. Яку роль відіграють водні рекреаційні ресурси в організації рекреаційної діяльності? Які водні рекреаційні ресурси є в Україні?
20. Яку роль відіграє рельєф в організації рекреаційної діяльності?
21. Які складники включають біологічні рекреаційні ресурси?
22. Перелічіть категорії об'єктів природно-заповідного фонду (далі ПЗФ), які можуть бути використані з метою організації рекреаційної діяльності.
23. Назвіть головні різновиди рекреаційної діяльності на територіях об'єктів ПЗФ.
24. Подайте визначення поняття «історико-культурні рекреаційні ресурси» та накресліть схему їхньої класифікації.
25. Охарактеризуйте головні методи оцінювання історико-культурних ресурсів.
26. Як поділяють області України за насиченістю і різноманітністю історико-культурних ресурсів?
27. Перелічіть підприємства, заклади та організації, які належать до рекреаційної інфраструктури.
28. Охарактеризуйте розвиток первинних рекреаційних підприємств України.

2. Тестові завдання:

1. Сукупність природних, історико-культурних та соціально-економічних умов організації рекреаційної діяльності на певній території – це:

- а) рекреаційний комплекс;
- б) рекреаційно-ресурсний потенціал;
- в) рекреаційні ресурси;
- г) рекреаційно-ресурсне середовище.

2. Специфічні властивості природного середовища, а також їхнє поєднання, ознаки людської діяльності, природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, які є предметами зацікавленості туристів – це:

- а) туристські враження;
- б) туристський інтерес;
- в) туристські ресурси;
- г) туристський продукт.

3. *Перспектива одержання туристом об'єктивної інформації, позитивних емоцій або потенційна можливість задовольнити заплановану потребу туриста в конкретній, на початку частково відомій, туристській послугі - це:*

- а) туристські враження;
- б) туристський інтерес;
- в) туристські ресурси;
- г) туристський продукт.

4. *Оберіть відому класифікацію природних рекреаційних ресурсів:*

- а) за призначенням природних ресурсів щодо рекреаційного використання людиною;
- б) за належністю до того чи іншого класу або явища природи;
- в) класифікація за кількістю;
- г) за ознакою вичерпності природних ресурсів;
- д) за поширеністю в природі.

5. *Назвіть різновиди оцінювання природних рекреаційних ресурсів з погляду рекреантів:*

- а) бальна;
- б) вартісна;
- в) кількісна;
- г) якісна.

6. *На якому принципі будується генетичний підхід до класифікації рекреаційних ресурсів:*

- а) уявлення про походження рекреаційних ресурсів;
- б) уявлення про зв'язок та взаємодію рекреаційних ресурсів;
- в) виокремлення елементів рекреаційних ресурсів за функційною ознакою, до того ж ресурс розглядається як система взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів;
- г) розподіл рекреаційних ресурсів за використанням залежно від певних різновидів рекреаційної діяльності?

7. *Що розуміють під оцінюванням рекреаційних ресурсів:*

- а) визначення якостей певного рекреаційного об'єкта відповідно до способу його використання для задоволення потреб суб'єктів рекреації різного рангу;
- б) розподіл рекреаційних ресурсів залежно від використання для різних форм рекреаційної діяльності;
- в) групування рекреаційних ресурсів, які повинні мати відповідні кількісні та якісні характеристики;

г) формування уявлення як про необхідний обсяг використовуваних ресурсів, так і про їх якісний склад?

8. *З оздоровчою, освітньо-виховною та рекреаційною метою, для організації мисливства й рибальства в Україні використовуються усі об'єкти природно-заповідного фонду, за винятком*

- а) природних заповідників;
- б) національних природних парків;
- в) регіональних ландшафтних парків;
- г) заказників;
- д) ботанічних садів;
- е) дендропарків;
- ж) зоологічних садів.

9. *За походженням історико-культурні ресурси розподіляються на такі групи:*

- а) історії й археології;
- б) матеріальні й духовні;
- в) рухомі й нерухомі;
- г) фізичні й енергоінформаційні.

10. *До об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні належать:*

- а) Національний заповідник «Хортиця»;
- б) Регіонально-ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя»;
- в) Національний природний парк «Синевир»;
- г) Ансамбль історичного центру Львова.

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Визначення сутності й поняття рекреаційних ресурсів.

Для порівняння сутності і визначення рекреаційних ресурсів на підставі виконаного завдання самостійної роботи та методичних матеріалів за цією темою скласти матрицю ознак і складу рекреаційних ресурсів (додатки Б і В), проаналізувати її. На підставі розглянутих визначень і встановлених закономірностей, сформулювати власне визначення рекреаційних ресурсів і обґрунтувати його.

3.2. Розробка класифікації рекреаційних ресурсів.

На підставі матриці проаналізувати і визначити, які класифікації рекреаційних ресурсів використовуються різними авторами.

Запропонувати власну класифікацію та подати її у вигляді схеми.

Рекомендовані джерела: [8, 12, 13, 17, 18, 23, 30, 32, 38, 39, 57, 61, 76].

ТЕМА 5

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

Анотація до теми

Історичний екскурс до формування рекреаційної системи (далі – РС). РС як одна з підсистем народного господарства. Характеристики рекреаційної системи. Визначення та базисна модель рекреаційної системи за В. С. Преображенським. Підсистеми рекреаційної системи: технічна, обслуговувального персоналу, управлінський блок, «природні і культурні комплекси» та групи відпочивальників. Особливості рекреаційних систем: різноманітність, динамічність, комфортність, стійкість, ефективність, ієрархічність. Територіальний рекреаційний комплекс (далі – ТРК) як основа функціонування рекреаційного господарства на певній території. Визначення, схема, властивості, типологія територіальної рекреаційної системи (далі – ТРС) та ТРК.

Наукові категорії розвитку і розміщення рекреації та туризму. Взаємозв'язок законів, закономірностей, принципів і факторів розміщення рекреації та туризму. Закони рекреаційної діяльності за О. І. Шаблієм. Головні групи закономірностей рекреаційної діяльності. Принципи розвитку рекреаційних комплексів.

Етапи формування територіальних рекреаційних комплексів: локалізаційний, концентраційний, комплексно-утворюючий (системний). Стадії формування рекреаційних комплексів: регіональна або початкова, розвитку, спеціалізації, комплексна, реконструктивна. Життєвий цикл рекреаційно-туристської послуги і цикл розвитку рекреаційних функцій території. Варіації кривої життєвого циклу рекреаційно-туристських послуг. Етапи формування територіальної структури рекреаційного обслуговування.

Елементарні рекреаційні заняття (далі – ЕРЗ) як спосіб реалізації рекреаційної діяльності. Класифікація ЕРЗ. Характеристики ЕРЗ: взаємозамінність (альтернативність), взаємозумовленість, протипоказаність, атрактивність. Типи рекреаційної діяльності. Типологія рекреаційних занять: група відновлення та група розвитку. Цикли рекреаційної діяльності (далі – ЦРД). Види ЦРД: добові, відпускні, життєві цикли рекреаційної діяльності, цикли, характерні для певних вікових і соціальних груп. Фактори, які варто

враховувати при конструюванні ЦРД. Процедура формування ЦРД. Сучасні тенденції, що відображають зміни в структурі рекреаційних потреб.

План вивчення теми

5.1. ТРС та ТРК як основа функціонування рекреаційного господарства на певній території. Визначення, схема, властивості, типологія ТРК і ТРС.

5.2. Наукові категорії розвитку й розміщення рекреації та туризму. Етапи та стадії формування територіальних рекреаційних комплексів.

5.3. Типологія рекреаційних занять. Цикли рекреаційної діяльності.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Як співвідносяться ТРК і ТРС.
2. Поясніть принципову сутність поняття «ТРС» та коротко характеризуйте її підсистеми.
3. Технічний блок (технічна підсистема) в ТРС, його місце й роль, взаємозв'язок із іншими підсистемами.
4. Підсистема обслуговувального персоналу (обслуговувальний блок) у ТРС, його місце й роль, взаємозв'язок з іншими підсистемами.
5. Управлінський блок (підсистема управління) в ТРС, його місце і роль, взаємозв'язок із іншими підсистемами.
6. Підсистема «Природні й культурні комплекси» в ТРС, її місце й роль, взаємозв'язок з іншими підсистемами.
7. Група відпочивальників у ТРС, її місце й роль, взаємозв'язок з іншими підсистемами.
8. Особливості ТРС.
9. Типологія ТРС за функціями рекреаційної діяльності.
10. Визначте головні закони розвитку рекреаційної діяльності.
11. Які закономірності рекреаційної діяльності, на вашу думку, є найістотнішими за сучасних ринкових умов розвитку продуктивних сил?
12. Назвіть головні елементи територіальної організації рекреації й туризму. Як вони пов'язані з циклами рекреаційної діяльності?
13. Які ознаки локалізаційного етапу формування рекреаційного комплексу? Чи відомі на сучасному етапі приклади таких комплексів?
14. Як залежать стадії формування рекреаційних комплексів від особливостей розвитку рекреаційних функцій територій?

15. Що таке елементарні рекреаційні заняття, якими є їхні особливості?

16. Що таке тип рекреаційної діяльності? Наведіть декілька прикладів.

17. Подайте визначення поняття «цикл рекреаційної діяльності». Яке практичне значення має визначення і дотримання циклів рекреаційної діяльності?

18. Які тенденції притаманні сучасному етапу розвитку рекреаційної діяльності?

2. Тестові завдання:

1. Модель територіальної рекреаційної системи В. С. Преображенського значно відрізнялась від інших геосистем тим, що до неї було введено специфічний блок:

- а) група відпочивальників;
- б) природні та культурні комплекси;
- в) технічні системи;
- г) орган управління;
- д) обслуговувальний персонал.

2. Яка підсистема територіальної рекреаційної системи В. С. Преображенського характеризуються за показниками ємності, комфортності, пропускної здатності?

- а) група відпочивальників;
- б) природні комплекси;
- в) культурні комплекси;
- г) технічні системи;
- д) орган управління;
- е) обслуговувальний персонал.

3. До складу якої підсистеми територіальної рекреаційної системи В. С. Преображенського входить більша частина інфраструктурних ресурсів:

- а) група відпочивальників;
- б) природні комплекси;
- в) культурні комплекси;
- г) технічні системи;
- д) орган управління;
- е) обслуговувальний персонал.

4. Сполучення рекреаційних закладів і супутніх підприємств інфраструктури, об'єднаних тісними виробничими й економічними зв'язками, спільним використанням географічного розташування, природних і економічних ресурсів території, яку займає – становить:

- а) територіально-рекреаційний комплекс;
- б) територіальна рекреаційна система;
- в) територіальний рекреаційний регіон;
- г) територіальна рекреаційна зона;
- д) територіальна рекреаційна інфраструктура;
- е) територіальний рекреаційний потенціал.

5. Який з головних функційних типів ТРС висуває жорсткі вимоги до стану природних комплексів, але разом із тим припускає й повну заміну природної рослинності та ландшафту штучним, парковим, окультуреним:

- а) лікувальний;
- б) оздоровчий;
- в) спортивний;
- г) пізнавальний.

6. Укажіть правильне твердження:

- а) закони рекреаційної діяльності виявляються через закономірності;
- б) закономірності рекреаційної діяльності реалізується через фактори;
- в) фактори рекреаційної діяльності конкретизуються через закони;
- г) закони рекреаційної діяльності виявляються через фактори.

7. Поодинокі розміщення закладів, об'єктів і територій рекреаційного призначення характерне для такого етапу формування територіальних рекреаційних комплексів:

- а) локалізаційний;
- б) концентраційний;
- в) комплексно-утворювальний;
- г) системний.

8. Стадії освоєння, розвитку, закріплення, стагнації, спаду – характерні для:

- а) життєвого циклу рекреаційно-туристської послуги;
- б) формування рекреаційних комплексів;
- в) формування територіальної структури рекреаційного обслуговування;
- г) циклу освоєння рекреаційної території;

9. Оберіть головні характеристики елементарних рекреаційних занять:

- а) альтернативність;
- б) взаємозамінність;
- в) взаємообумовленість;
- г) взаємосуперечливість;
- д) привабливість;

е) рекреаційна корисність.

10. Цикл рекреаційної діяльності – це:

а) взаємопов'язане і взаємообумовлене поєднання рекреаційних занять, яке утворюється на підставі будь-яких мотивів рекреаційної діяльності;

б) взаємопов'язане і взаємообумовлене поєднання типів рекреаційної діяльності, яке утворюється на підставі провідного мотиву рекреаційної діяльності;

в) ситуаційне і самостійне поєднання типів рекреаційної діяльності, яке утворюється на підставі провідного мотиву рекреаційної діяльності;

г) однорідний, подільний щодо технологічних компонентів елемент рекреаційної діяльності;

д) внутрішньо цілісний, однорідний, неподільний на технологічні компоненти елемент рекреаційної діяльності;

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Формування схеми рекреаційного циклу.

Побудуйте схему щоденного рекреаційного циклу за власним прикладом.

3.2. Розроблення циклів рекреаційної діяльності.

Обґрунтуйте можливі типи рекреаційної діяльності і складіть схему рекреаційного циклу (додаток Г), розподіливши його за днями:

- активно-оздоровчий (14 днів);
- бальнеологічно-кліматичний (18 днів);
- кліматобальнеологічний (21 день);
- комерційно-діловий (4 дні);
- культурно-історичний (екскурсійний) (7 днів);
- купально-пляжний (7 днів);
- лікувально-курортний (21 день);
- мисливсько-рибальський (5 днів);
- паломницький (7 днів);
- приморський (14 днів);
- спортивний (6 днів);
- туристсько-екскурсійний (14 днів).

Для кожного з виокремлених типів рекреаційної діяльності (додаток Д) розробіть відповідний добовий цикл рекреаційної діяльності.

Рекомендовані джерела: [9, 10, 13 – 15, 39, 45, 48, 68, 72, 77, 82, 84].

ТЕМА 6

РЕКРЕАЦІЙНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ Й ОХОРОНА ПРИРОДИ

Анотація до теми

Рекреаційний вплив на природне середовище, його охорона та оптимальне використання у зв'язку з розвитком масового відпочинку й туризму. Завдання охорони природного середовища. Охорона природного середовища як головна можливість збереження природних рекреаційних ресурсів. Рекреаційне природокористування, його головне завдання та специфічні особливості – комплексність, повсюдність, додатковість. Функційна модель рекреаційного природокористування. Функції: соціальна, економічна, природоохоронна. Головні підсистеми й напрями удосконалення природно-ресурсної бази рекреації.

Мета та завдання охорони природи в сучасних умовах розвитку рекреаційної діяльності. Загрози для природи через масовий і неконтрольований розвиток рекреації. Інструменти охорони природи: адміністративно-правові, економічні, платне природокористування.

Рекреаційний вплив на природні комплекси. Поняття рекреаційної дигресії. Визначення стадій рекреаційної дигресії. Межа стійкості природного комплексу. Інструменти регулювання чисельності відпочивальників. Рекреаційне зонування. Поняття рекреаційного навантаження та рекреаційної ємності території. Методичні підходи щодо визначення навантажень на рекреаційні території. Найпоширеніші нормативи рекреаційного навантаження. Підходи до обчислення ємності природного комплексу. Заходи, спрямовані на корегування поведінки відпочивальників у природних комплексах. Десять заповідей екотуриста.

Рівні платного природокористування. Рекреаційне використання територій, що охороняються. Різновиди об'єктів природно-заповідного фонду України, які можна використовувати для цілей рекреації, їх визначення. Екологічна ситуація і рекреаційне природокористування. Вплив екологічного стану території на розвиток рекреації. Виникнення нового різновиду рекреаційної діяльності – екологічний туризм.

Головні напрями природоохоронної діяльності в процесі рекреаційного використання ресурсів на сучасному етапі.

План вивчення теми

6.1. Сутність і функційна модель рекреаційного природокористування.

6.2. Охорона природи як одна з функцій рекреаційного природокористування. Рекреаційний вплив на природні комплекси. Інструменти охорони природи в системі природокористування.

6.3. Рекреаційна дигресія. Поняття рекреаційної дигресії. Визначення стадій рекреаційної дигресії. Інструменти регулювання чисельності відпочивальників. Рекреаційне зонування території.

6.4. Рекреаційне навантаження. Поняття рекреаційного навантаження та рекреаційна ємність території. Методичні підходи до визначення навантажень на рекреаційні території.

6.5. Платне природокористування як інструмент охорони природи в системі рекреаційного природокористування.

6.6. Головні напрями природоохоронної діяльності в процесі рекреаційного використання ресурсів на сучасному етапі.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. У чому виявляється вплив рекреаційної діяльності на природне середовище?

2. Подайте визначення поняття «рекреаційне природокористування».

3. Які специфічні особливості притаманні рекреаційному природокористуванню?

4. Накресліть схему функційної моделі рекреаційного природокористування. Охарактеризуйте зв'язки між її елементами. Чим відрізняється ця модель від моделі ГРС?

5. Охарактеризуйте три головні функції рекреаційного природокористування.

6. Якими є напрями вдосконалення природно-ресурсної бази?

7. Якими є завдання охорони природи? Як вони співвідносяться із завданнями рекреаційної діяльності?

8. У чому полягає вплив адміністративно-правового інструменту охорони природи?

9. Поясніть сутність поняття «рекреаційна дигресія»; її стадії.

10. Які інструменти регулювання чисельності відпочивальників

використовуються під час організації рекреаційної діяльності на природних територіях?

11.3 якою метою здійснюється функціональне зонування рекреаційних територій?

12. Яким є зміст поняття «рекреаційне навантаження», за допомогою яких методів воно вимірюється?

13. У чому полягає зміст і як співвідносяться поняття «природний рекреаційний потенціал» і «рекреаційна ємність»?

14. Як змінюється рекреаційна ємність території під час її рекреаційного облаштування ?

15. Якими є економічні інструменти охорони природи?

16. На яких рівнях здійснюється платне рекреаційне природокористування?

17. Назвіть головні напрями природоохоронної діяльності в процесі рекреаційного використання ресурсів на сучасному етапі.

2. Тестові завдання:

1. Сукупність усіх процесів використання рекреаційно-туристських ресурсів та елементів навколишнього середовища для забезпечення рекреаційних потреб населення і вплив туристів та рекреантів на природні рекреаційні ландшафти – це:

- а) рекреаційне природокористування;
- б) охорона природних рекреаційних ресурсів;
- в) рекреаційна екологія;
- г) рекреаційне навантаження;
- д) рекреаційна дигресія.

2. У чому полягає відмінність моделі рекреаційного природокористування від моделі територіальної рекреаційної системи В. С. Преображенського:

- а) природний комплекс є центральною підсистемою;
- б) зв'язки природного комплексу з іншими підсистемами реалізуються через екологічно ефективні технології;
- в) введено специфічний блок – природний комплекс;
- г) підсистема «природний комплекс» використовується як умови, так і ресурси задоволення рекреаційних потреб?

3. Задоволення специфічних потреб населення щодо відпочинку, оздоровлення, спілкування з природою, що сприяє зміцненню фізичного і розумового здоров'я суспільств, становить таку функцію рекреаційного природокористування:

- а) соціальна;
- б) економічна;
- в) гуманітарна;
- г) природоохоронна.

4. *Що є підставою для застосування адміністративно-правового механізму інструментів охорони природи:*

- а) упровадження системи обмежень природокористування;
- б) вибір оптимального варіанта щодо можливих варіантів багатоцільового природокористування;
- в) компенсація втрат під час природокористування;
- г) прискорений розвиток соціальної і виробничої інфраструктури на територіях інтенсивного рекреаційного природокористування;
- д) раціональне територіальне планування;
- е) розроблення законів та інших нормативних документів?

5. *Попередження деградації природних рекреаційних комплексів під впливом антропогенної діяльності, зокрема й рекреаційної – це така функція рекреаційного природокористування:*

- а) гуманітарна;
- б) економічна;
- в) природоохоронна;
- г) соціальна.

6. *Яке навантаження на природний комплекс вважається гранично припустимим:*

а) діяльність людини не спричинила ніяких помітних змін лісовому комплексу;

б) рекреаційний вплив людини виражається в появі розрідженої мережі стежок, деяких світлолюбних видів серед трав'янистих рослин, початкової фази руйнування підстилки;

в) стежкова мережа порівняно густа, у трав'янистому покриві переважають світлолюбні різновиди, починають з'являтися лугові трави, потужність підстилки зменшується, на позастежкових ділянках поновлення лісу ще задовільне;

г) повна відсутність підстилки й підліску, на витоптаній площі наявні поодинокі бур'янисті й однолітні різновиди трав;

д) мережа стежок густа, у складі трав'янистого покриву кількість лісових різновидів незначна, життєздатного підліску молодого віку (до 5–7

років) фактично немає, підстилка зустрічається фрагментарно навколо стовбурів дерев?

7. Назвіть інструменти регулювання чисельності відпочивальників:

- а) компенсація втрат під час природокористування;
- б) удосконалення програм відпочинку рекреантів;
- в) розроблення і впровадження заходів, спрямованих на корегування поведінки відпочивальників у природних комплексах;
- г) раціональна просторово-територіальна організація рекреаційних закладів.

8. Процес, під час якого ідентифікуються ділянки території із різним призначенням рекреаційного використання з відповідними режимами й інтенсивністю рекреаційної діяльності:

- а) рекреаційна дигресія;
- б) рекреаційне природокористування;
- в) рекреаційне освоєння;
- г) рекреаційне зонування.

9. Яка функційна зона об'єктів ПЗФ призначена для розміщення готелів, мотелів, кемпінгів, інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку:

- а) заповідна;
- б) регульованої рекреації;
- в) стаціонарної рекреації;
- г) господарська;
- д) селітебна;
- е) санітарно-захисна;
- ж) організованого і природнього ландшафту;
- з) транспортних комунікацій та пішохідних зв'язків?

10. Рекреаційне навантаження обчислюється, як:

- а) середня тривалість перебування туристів і відпочивальників на і-й території;
- б) кількість рекреантів, які відвідали і-ту ділянку природного комплексу за одиницю часу;
- в) кількість мешканців населеного пункту, де розміщений і-тий рекреаційний центр;
- г) рекреаційна місткість і-го центру.

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Бібліографія за темою «Рекреаційне природокористування й охорона природи».

Бібліографія може містити друковані та електронні видання, Інтернет-ресурси (мінімум десять джерел). Зміст джерел, включених в бібліографію, має бути пов'язаний з елементами рекреаційного природокористування й охорони природи в туризмі. Вихідні дані повинні бути вказані обов'язково і відповідно до чинних вимог оформлення. Після кожного джерела, включеного до бібліографії, необхідно вказати ключові слова (як ключові слова використовувати певні елементи рекреаційного природокористування).

3.2. Розрахування рекреаційного навантаження на територію.

Варіант 1

Визначити середньорічне одноразове рекреаційне навантаження (люд./га середньорічне) для масового повсякденного відпочинку за допомогою методу вибіркового моментних спостережень. Моментний облік відпочивальників проведено в неробочі дні з комфортною погодою. Кількість облікових днів при 10 % точності – 10 на рік. Середні за обліковий період одноразові рекреаційні навантаження за різні сезони року в неробочі та робочі дні з комфортною і дискомфортною погодою (люд./га) в ці дні становлять 0,5 люд./га.

Варіант 2

Визначити допустиме рекреаційне навантаження для масового повсякденного відпочинку та невпорядкованих стиглих соснових насаджень складної групи типів лісу хвойно-широколистяної зони. Місце закладання пробної площі – ділянка насадження стабілізованою стадії дигресії в зоні масового спортивно-оздоровчого відпочинку підприємства, що діє понад десять років. Спосіб вимірювання рекреаційного навантаження – моментний. Тривалість облікового періоду для 10 % точності вимірювання – 40 днів на рік. Обліковуються всі сезони року. Середня багаторічна кількість неробочих і робочих днів з комфортними і дискомфортними погодними умовами для району досліджень відповідно становить 52, 53, 129, 131. Середня за обліковий період одноразова кількість відпочивальників за даними моментних обліків у ці дні відповідно становила 4,68; 1,17; 1,04; 0,26 люд./га.

Варіант 3

Визначити допустиме рекреаційне навантаження для сезонного масового повсякденного відпочинку (900 год. на рік). Місце закладання пробної площі – ділянка насадження стабілізованої стадії дигресії в зоні масового спортивно-оздоровчого відпочинку підприємства, що діє понад десять років. Спосіб вимірювання рекреаційного навантаження – моментний. Тривалість облікового періоду для 10 % точності вимірювання – 40 днів на рік. Обліковуються всі сезони року. Середня багаторічна кількість неробочих і робочих днів з

комфортними і дискомфортними погодними умовами для району досліджень становить відповідно 52, 53, 129, 131. Середня за обліковий період одноразова кількість відпочивальників за даними моментних обліків у ці дні відповідно становила 4,68; 1,17; 1,04; 0,26 люд./га.

Варіант 4

Визначити допустиме рекреаційне навантаження з метою організації екскурсій для стиглих сосняків кисличного типу лісів південної тайги за допомогою методу моделювання категорій пошкодження поверхні ґрунтового покриву. У насадженнях стабілізованої стадії дигресії площа I, II, III категорій пошкодження поверхні ґрунтового покриву становить відповідно 2000, 1000, 1000 м². Час, витрачений на імітування цих категорій пошкодження поверхні ґрунтового покриву, – 0,35, 2,70 і 30,00 год./м². Чи є отримані норми допустимими для організації екскурсій? Яким чином їх потрібно змінити для організації масового повсякденного відпочинку та планового туризму; для самодіяльного туризму?

Варіант 5

За допомогою методу моделювання порогових значень поверхневого стоку витоштуванням ґрунтового покриву і штучного дощування визначити допустиме рекреаційне навантаження на прикладі поширених в гірських лісах Карпат типів лісу – свіжої бучині, свіжої дубово-грабової суббучини, вологої буково-ялівцевої рамені.

Встановлено, що коефіцієнт поверхневого стоку досягає порогової величини (0,18–0,20) у бучині при 10, у грабовій суббучині – при 200 і у вологій пихтовій рамені – при 100 наступаннях. Час, витрачений на виконання цих наступань, становить 5, 160 і 80 с. відповідно.

Тривалість циклу отримання обнадійливого підросту в розглянутих типах лісу дорівнює в свіжій бучині 12 років (7 років періодичність плодоносіння плюс 5 років – період формування благонадійного підросту), у свіжій грабовій суббучині – 13 (7 + 6) та у вологій пихтовій рамені – 8 (3 + 5) років.

Як потрібно змінити обчислені значення сумарного річного і середньорічного одноразового допустимого рекреаційного навантаження для повсякденного масового відпочинку; планового туризму; самодіяльного туризму?

Рекомендовані джерела: [6, 13, 26, 28, 48, 49, 57, 69, 78, 79].

ТЕМА 7

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУВАННЯ

Анотація до теми

Теорія та різновиди районування. Сутність поняття «районування». Економічний, екологічний, соціальний, географічний аспекти рекреаційного районування. Принципи рекреаційного районування: генетичний, соціально-економічний, єдності з адміністративно-територіальним поділом території. Умови і фактори рекреаційного районоутворення. Умови рекреаційного районоутворення – загальні особливості природного й соціально-економічного середовища, у яких відбувається формування й функціонування туристських районів. Природне середовище рекреаційного районоутворення. Соціально-економічне середовище рекреаційного районоутворення. Перелік факторів рекреаційного районоутворення. Визначення рекреаційного району, його головні ознаки і структурні характеристики. Таксономічні одиниці районування. Варіанти таксономічних одиниць рекреаційного районування, їхнє визначення.

Рекреаційне районування світу. Варіанти міжнародного туристсько-рекреаційного районування. Розподіл світу на туристські регіони за UNWTO. Загальна характеристика обсягів і тенденцій світового рекреаційного процесу.

План вивчення теми

7.1. Головні принципи й аспекти рекреаційного районування. Сутність поняття «районування». Економічний, екологічний, соціальний, географічний аспекти рекреаційного районування. Принципи рекреаційного районування: генетичний, соціально-економічний, єдності з адміністративно-територіальним поділом території.

7.2. Умови й фактори рекреаційного районоутворення. Умови рекреаційного районоутворення – загальні особливості природного та соціально-економічного середовища, у яких відбувається формування й функціонування туристських районів. Природне середовище рекреаційного районоутворення. Соціально-економічне середовище рекреаційного районоутворення. Перелік факторів рекреаційного районоутворення.

7.3. Визначення рекреаційного району. Поняття рекреаційного району. Головні ознаки і структура характеристики рекреаційного району.

7.4. Таксономічні одиниці районування. Варіанти таксономічних одиниць рекреаційного районування, їхнє визначення.

7.5. Рекреаційне районування світу.

7.6. Загальна характеристика обсягів і тенденцій світового рекреаційного процесу.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Охарактеризуйте сутність і завдання рекреаційного районування.
2. У чому полягає різниця між умовами і факторами рекреаційного районування.
3. Перелічіть головні фактори рекреаційного районування.
4. Назвіть головні ознаки рекреаційних районів.
5. Які відомі таксонометричні одиниці рекреаційного районування? Поясніть, чому при світовому рекреаційному районуванні головною одиницею є держава.
6. На які рекреаційно-туристські регіони і субрегіони поділяється територія світу за районуванням UNWTO?
7. Які цілі туристських поїздок виокремлює UNWTO? Яке співвідношення між ними у світі загалом?
8. Підтвердіть тезу про нерівномірність формування і поширення туристських потоків у світі.
9. Назвіть причини переважання внутрішньорегіональних туристських потоків щодо міжрегіональних.
10. Як змінюється співвідношення між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, за міжнародним туристським обміном?
11. Наведіть приклади туристських потоків між колишніми колоніями і їхніми колишніми метрополіями.
12. У яких регіонах світу відзначається найвищий рівень туристського навантаження? Які регіони світу мають незначні туристські потоки?

2. Тестові завдання:

1. *Яке значення має теорія районування для рекреаційного процесу?*
 - а) адекватне наукове відображення істотних властивостей, відношень і процесів, характерних для процесу рекреації;
 - б) створення схем і проектів районних планувань рекреаційних територій, генеральних планів розвитку рекреаційних комплексів;

в) наукове обґрунтування виокремлення територій різного таксономічного рангу з певним набором рекреаційних ресурсів і відповідним набором послуг, відмінних від наявних на інших територіях;

г) створення територіальних схем використання рекреаційних зон?

2. У чому полягає соціальний аспект рекреаційного районування:

а) проводиться з метою забезпечення оптимального функціонування рекреаційних установ різного призначення та виконання ними їх головних функцій;

б) забезпечується координація розвитку рекреаційного господарства з іншими господарськими системами;

в) визначення особливостей територіального поділу праці у сфері рекреації, прогнозуванні перспективних функцій районів, напрямів, тенденцій і закономірностей рекреаційного освоєння території;

г) вивчення і створення умов для раціонального використання, збереження та охорони рекреаційних ресурсів?

3. В чому полягає генетичний принцип рекреаційного районування:

а) таксономічні одиниці районування виокремлюються на підставі історичного аналізу територіальної організації рекреаційного господарства й прогнозу його розвитку;

б) під час районування береться до уваги головна мета задоволення рекреаційних потреб суспільства, раціональне використання рекреаційних ресурсів;

в) підвищується ефективність територіального поділу праці, зменшуються витрати щодо надання туристських послуг;

г) єдність рекреаційно-туристського районування та економічного або адміністративно-територіального устрою?

4. Що прийнято розуміти під умовами рекреаційного районоутворення:

а) загальні особливості природного й соціально-економічного середовища, у яких відбувається формування й функціонування туристських районів;

б) об'єктивні геологічні, географічні та біологічні особливості окремих частин Землі;

в) виокремлення окремих частин території на підставі наявних природних і суспільних даностей;

г) наявність рекреаційних ресурсів і кордонів адміністративних економічних одиниць?

5. Яким чином відбувається формування рекреаційних районів:

- а) розширення площ територій, які є найпопулярнішими серед туристів;
- б) нормування обсягу туристського потоку в те чи інше місце геопростору країни;
- в) створення нових баз, об'єктів та територій для організації туризму;
- г) закріплення за певними територіями тих чи інших різновидів рекреаційної діяльності?

6. Рекреаційно недостатнім вважається район, якщо:

- а) рекреаційне господарство домінує над усіма іншими галузями;
- б) рекреаційне господарство не вносить ніякого внеску у формування валового внутрішнього продукту;
- в) у структурі валового внутрішнього продукту рекреація і туризм є важливим, але не визначним складником.

7. Територіальне зосередження закладів і підприємств рекреаційного господарства в одному великому місті або декількох суміжних населених пунктах, що мають певну рекреаційно-туристську спеціалізацію, становить:

- а) рекреаційний район;
- б) рекреаційний вузол;
- в) рекреаційний центр;
- г) рекреаційний комплекс.

8. Які таксономічні одиниці рекреаційного районування належать до мікрорівня:

- а) рекреаційний вузол;
- б) рекреаційний центр;
- в) рекреаційний комплекс;
- г) рекреаційне підприємство?

9. Який розподіл світу на туристські регіони використовує у своїй діяльності UNWTO:

а) Європа, Північна Америка, Латинська Америка (в т.ч. Карибський басейн), Африка, Азія і Австралія з Океанією, Близький Схід;

б) Західна Європа, Східна Європа, Північна Америка, Латинська Америка, Південно-Західна Азія (Близький Схід), Південна Азія, Південно-Східна Азія, Центральна й Східна Азія, Африка, Австралія і Океанія;

в) Європейський, Азійський, Африканський, Північно-Американський, Центральноамерикансько-Карибський, Південноамериканський, Австралійсько-Океанський, Антарктичний;

г) Африка, Америка, Азія і Тихоокеанський регіони, Європа, Близький Схід?

10. Який туристський регіон, згідно із розподілом UNWTO не поділяється на менші таксономічні одиниці (субрегіони):

- а) Африка;
- б) Америка;
- в) Азія і Тихоокеанський регіон;
- г) Європа;
- д) Близький Схід?

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Складання рекреаційної карти світу.

На контурній карті світу на підставі розподілу світу на туристські регіони за UNWTO (додаток Е) позначити кордони (межі) й назви рекреаційних районів (додаток Ж); кордони (межі) й назви підрайонів; базові країни – рекреаційні центри районів. Охарактеризувати складену карту (додаток І).

3.2. Загальна характеристика обсягів світового рекреаційного процесу.

Використовуючи дані UNWTO проаналізувати міжнародні туристські прибуття в туристських регіонах та субрегіонах світу, беручи до уваги головні тенденції змінювання, частку ринку та середньорічний приріст показників. Проаналізувати міжнародні туристські надходження (доходи) в туристських регіонах та субрегіонах світу, беручи до уваги головні тенденції змінювання показників частки надходжень та доходів на одне прибуття.

Аналіз необхідно проводити виконувати в такій послідовності:

- 1) загальносвітові тенденції;
- 2) окремі макрорегіони, їх порівняння, визначення лідерів і аутсайдерів;
- 3) відповідні показники за субрегіонами всередині кожного макрорегіону.

Усі визначені тенденції потрібно обов'язково пояснювати беручи до уваги головні фактори, які впливали на туризм протягом аналізованого періоду.

Використовуючи дані UNWTO, проаналізувати діяльність держав – світових лідерів щодо прийому іноземних туристів, доходів від міжнародного туризму. Визначити питому вагу цих держав стосовно загальносвітових показників та проаналізувати географію їхнього розміщення за туристськими регіонами й субрегіонами. Провести порівняльний аналіз держав щодо передумов сталого розвитку туризму (додаток К), зробити висновки.

Рекомендовані джерела: [12–14, 20, 26, 37–39, 45, 47, 58, 60, 64, 65, 68, 70].

ТЕМА 8

ЄВРОПА – ПРОВІДНИЙ РЕКРЕАЦІЙНИЙ РЕГІОН СВІТУ.

Анотація до теми

Географічні, економічні, політичні і культурні передумови розвитку рекреації в Європі. Кліматичні природні рекреаційні ресурси. Ресурси рельєфу. Особливо охоронювані природні території. Внесок Європи у світову цивілізацію. Статистичні показники туристських прибуттів і доходів від туризму в Європі. Місце окремих субрегіонів Європи в світовому рекреаційному процесі. Держави-лідери серед європейських країн. Характерні особливості рекреаційних потоків у європейському регіоні. Головні туристські об'єкти в регіоні Західної Європи. Ресурси для розвитку туристсько-рекреаційної діяльності в країнах Північної Європи. Рекреаційний потенціал субрегіону Центральної і Східної Європи. Головні рекреаційні ресурси Південної Європи. Розвиток рекреаційно-туристського господарства субрегіону Східно-Середземноморської Європи.

Рекреаційна спеціалізація Європейського регіону: лікувально-оздоровча, ділова, релігійна, купально-пляжна, гірська, освітня, пізнавальна, круїзна (морська, річкова, озерна).

Фактори розвитку рекреаційного господарства країн регіону. Зони сучасного рекреаційного освоєння в країнах Європи. Рекреаційні центри, курорти та зони відпочинку регіону.

План вивчення теми

- 8.1. Рекреаційні ресурси.
- 8.2. Характер рекреаційної спеціалізації.
- 8.3. Потужність, географія, структура й динаміка рекреаційних потоків.
- 8.4. Великі рекреаційні центри.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Визначте рекреаційні райони Європи.
2. Назвіть фактори, які найбільше впливають на розвиток рекреаційних комплексів у регіоні Європи.
3. Назвіть фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів

у Європі.

4. Подайте загальну характеристику природних рекреаційних ресурсів Європи.

5. Подайте загальну характеристику історико-культурних рекреаційних ресурсів Європи.

6. Яку спеціалізацію має рекреаційне господарство Європи?

7. Коротко охарактеризуйте розвиток рекреаційних комплексів у субрегіонах Європи.

8. Охарактеризуйте Середземноморський туристсько-рекреаційний район.

9. Охарактеризуйте Північноєвропейський туристсько-рекреаційний район.

10. Подайте загальну характеристику Альпійського туристсько-рекреаційного району.

2. Тестові завдання:

1. Укажіть фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Європи:

- а) високі ціни на туристські продукти в північноєвропейських країнах;
- б) соціально-економічні й етнічні проблеми в східноєвропейських країнах;
- в) значна порізаність берегової лінії та наявність бухт, заток і внутрішніх морів;
- г) висока щільність міського населення.

2. Укажіть фактори, які сприяють розвитку рекреаційних комплексів Європи:

- а) старіння туристського продукту південноєвропейських країн;
- б) соціально-економічні й етнічні проблеми в східноєвропейських країнах;
- в) висока щільність міського населення;
- г) географічна близькість європейських країн одна до одної.

3. У чому виявляється тенденція «антиподності» європейських рекреаційних потоків:

- а) обмін рекреаційними потоками між європейськими країнами інтенсивніший, ніж між Європою та іншими континентами;
- б) подорожі рекреантів із північних країн на південь, і навпаки;
- в) подорожі мешканців рівнинних районів на гірські курорти, городян – до сільської місцевості;

- г) значна кількість подорожей до сусідніх країн;
- д) відвідування за одну поїздку декількох європейських країн.

4. *Уся Європа, за винятком Південної Європи, східна, центральна та західна частини Азії, що лежать у межах помірною кліматичного поясу, – це райони, які мають такі кліматичні ресурси:*

- а) комфортний і сезонно комфортний погодно-кліматичні комплекси;
- б) субкомфортний погодно-кліматичний комплекс;
- в) сезонно дискомфортний погодно-кліматичний комплекс;
- г) дискомфортний погодно-кліматичний комплекс.

5. *На розвиток рекреаційно-туристського господарства якого європейського субрегіону особливо впливає суспільно-політична ситуація:*

- а) Західноєвропейського;
- б) Південноєвропейського;
- в) Північноєвропейського;
- г) Середземноморського?

6. *Складником рекреаційного потенціалу субрегіону Північної Європи є шхери Фінляндії, які становлять собою:*

а) невеликі скелясті острови й групи підводних скель поблизу невисоких, скелястих, складно розчленовуваних берегів морів в областях пізньоплейстоценового покривного заледеніння;

б) довгі й вузькі морські затоки переважно з високими стрімкими берегами, які, зазвичай, тягнуться вглиб узбережжя;

в) найбільш поширений в Скандинавії тип дерев'яних середньовічних храмів;

г) традиційні м'ясні страви, готують здебільшого з оленини і дичини в горщику.

7. *Найбільш відвідувана туристами країна Європи:*

- а) Італія;
- б) Іспанія;
- в) Франція;
- г) Греція.

8. *Головною судноплавною рікою для країн Східної Європи є:*

- а) Рейн;
- б) Вісла;
- в) Дунай;
- г) Рона.

9. Який гірський регіон є найпопулярнішим у Європі (щорічно відвідує близько 150 млн осіб)?

- а) Альпи;
- б) Карпати;
- в) Судети;
- г) Кавказ?

10. Яка європейська країна є основним світовим «постачальником» «ділових» туристів:

- а) Німеччина;
- б) Росія;
- в) Туреччина;
- г) Швейцарія?

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Різновиди рекреаційної діяльності в Європі.

На підставі літературних джерел визначити різновиди рекреаційної діяльності в Європі, які залежать від дії певних факторів. Заповнити таблицю 8.1.

Таблиця 8.1 – Фактори, що впливають на спеціалізацію рекреаційного господарства Європейського макрорегіону

Група факторів	Фактор	Різновид рекреаційної діяльності
Природно-географічні	Приморське розташування	
	Рельєф	
	Клімат	
	Гідрографія	
	Природні зони	
Етноконфесійні	Етнічний	
	Релігійний	
	Історичний	
Соціально-економічні	Промисловість	
	Сільське господарство	
	Транспорт	
	Сфера послуг	
	Наука	
	Культура	

На підставі таблиці 8.1 зробити висновки про вплив факторів на спеціалізацію рекреаційного господарства Європейського макрорегіону.

3.2. Складання рекреаційної карти Європейського регіону.

На контурну карту нанесіть кордони туристських субрегіонів Європи. Підпишіть їхні назви, відзначте найважливіші країни за кількістю туристських прибуттів та доходів у кожному субрегіоні. Стрілками покажіть напрями головних туристських потоків в Європі в межах субрегіонів за версією UNWTO. На цю ж карту нанесіть і підпишіть географічні об'єкти (моря, затоки, протоки, острови, гори тощо), що безпосередньо впливають на спеціалізацію туризму в певному субрегіоні. Використовуючи умовні позначення, відобразіть спеціалізацію зазначених районів і центрів розвитку туризму.

3.3. Спеціалізація субрегіонів Європи в туризмі.

Визначити субрегіони Європи, для яких характерною є наявність зазначених ресурсів та їхнього рекреаційного використання. Використовуючи літературні джерела, атласи та матеріали практичних занять, заповніть таблицю 8.2.

Таблиця 8.2 – Спеціалізація субрегіонів Європи в туризмі

Туристські ресурси	Характеристика	Субрегіон
Рекреаційно-лікувальні	Лікування мінеральними водами	
Рекреаційно-оздоровчі	Курортно-пляжні місцевості	
Рекреаційно-спортивні	Гірськолижні бази	
Рекреаційно-пізнавальні	Історичні пам'ятки	
	Науковий туризм	
	Діловий туризм	
	Релігійний туризм і паломництво	

3.4. Рекреаційний потенціал Європейського субрегіону

Визначте різновиди рекреаційної діяльності, які є галузями спеціалізації макрорайону (за варіантами), укажіть головні рекреаційні райони і центри, виокремте найважливіші пам'ятки. Результати роботи занесіть в таблицю 8.3.

Таблиця 8.3 – Рекреаційний потенціал макрорайону _____

Фактор	Спеціалізація в рекреації	Рекреаційний		Пам'ятки (туристські об'єкти)
		район	центр	

Рекомендовані джерела : [8, 12, 13, 20, 39, 45, 50, 53–55, 60, 67, 70].

ТЕМА 9

РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ АМЕРИКАНСЬКОГО РЕГІОНУ

Анотація до теми

Склад Американського рекреаційного регіону. Рекреаційно-ресурсний потенціал Американського рекреаційного регіону. Природна база рекреаційних ресурсів. Ресурси рельєфу. Кліматичні ресурси. Природні та культурні ландшафти. Об'єкти туристського показу. Центри релігійного паломництва. Фестивальні заходи. Рівень освоєння та використання рекреаційних ресурсів у країнах регіону. Стан рекреаційного ринку в регіоні. Сприятливі фактори розвитку рекреації в Американському регіоні. Особливості туристського ринку Латиноамериканських країн. Особливості рекреаційної спеціалізації регіону: південний схід США, острівні держави й території Карибського басейну, країни Центральної Америки, район Великих озер.

Масштаби міжнародного туризму Американського макрорегіону. Особливості рекреаційних потоків. Характеристика в'їзного, виїзного та внутрішньорегіонального туризму. Характеристика міжнародних туристських прибуттів у регіон. Розподіл доходів від міжнародного туризму.

Найпривабливіші для туристів центри. Природні й історико-економічні особливості США. Особливості та рекреаційна спеціалізація підрайонів США. Рекреаційні ресурси Канади. Природно-ресурсний потенціал Мексики. Розвиток рекреації в державах Центральної Америки. Найпопулярніші рекреаційні центри Карибського басейну. Рекреація й туризм у державах Південної Америки.

План вивчення теми

- 9.1. Рекреаційні ресурси. Характер рекреаційної спеціалізації.
- 9.2. Потужність, географія, структура й динаміка рекреаційних потоків.
- 9.3. Великі рекреаційні центри.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. До якого типу мезорегіонів належать мезорегіони Америки? Обґрунтуйте свою відповідь, перелічіть головні типологічні ознаки, властиві кожному мезорегіону: територіальна організація туризму й динаміка його

розвитку; інтенсивність, географія туристських потоків; значення туристського обслуговування в господарському комплексі.

2. Назвіть фактори, які найбільше впливають на розвиток рекреаційних комплексів в регіоні Америки.

3. Назвіть фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Америки.

4. Визначте різновиди та форми рекреації в Американському регіоні.

5. Охарактеризуйте рекреаційно-ресурсний потенціал Американського регіону.

6. Наведіть приклади значення сучасного етнокультурного потенціалу для країн Латинської Америки.

7. Охарактеризуйте рекреаційний потенціал національних парків та резерватів Американського регіону.

8. Рекреаційна спеціалізація країн Америки (головні різновиди туризму та рекреації).

9. Подайте коротку характеристику розвитку рекреаційних комплексів у субрегіонах Америки.

10. Назвіть рекреаційно-туристські центри Америки.

2. Тестові завдання:

1. Укажіть фактори, які сприяють розвитку рекреаційних комплексів Північної Америки:

а) географічна близькість країн одна до одної;
б) висока щільність міського населення;
в) значна порізаність берегової лінії, наявність бухт, заток і внутрішніх морів;

г) географічне розташування регіону між трьома океанами: Атлантичним, Тихим і Північним Льодовитим;

д) високий рівень господарського розвитку країн, зокрема туристської інфраструктури;

е) англомовність регіону.

2. Який тип туризму переважає в Північній Америці:

а) внутрішньорегіональний;

б) в'їзний;

в) виїзний;

г) міжрегіональний?

3. Які головні історико-культурні області, пов'язані з особливостями колонізації, виокремлюють в Американському регіоні:

- а) Норманська;
- б) Англо-Саксонська;
- в) Латинська;
- г) Індіанська?

4. Яка країна Північної Америка має найбільш розвинену туристську інфраструктуру:

- а) Гренландія;
- б) Гавайські острови;
- в) Канада;
- г) Мексика;
- д) Сент-П'єр і Мекелон;
- е) США?

5. У якому туристському районі містяться найважливіші райони відпочинку США – «Сонячний берег» та «Золотий берег»:

- а) Флорида;
- б) Мегалополіс;
- в) Гавайські острови;
- г) Янкленд?

6. Визначте країни, що спеціалізуються майже винятково на рекреації та туризмі (доходи від міжнародного туризму становлять понад 80 % загального експорту товарів і послуг):

- а) Ямайка;
- б) Британські Віргінські острови;
- в) Антигуа і Барбуда;
- г) Мартиніка;
- д) Гваделупа.

7. Укажіть фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів у Латинській Америці:

- а) відсутність економічної стабільності в багатьох країнах;
- б) низький рівень розвитку транспортних засобів і внутрішніх комунікацій;
- в) старіння туристського продукту південноамериканських країн;
- г) значна порізаність берегової лінії й наявність бухт, заток і внутрішніх морів;
- д) висока щільність міського населення.

8. Назвіть найвідвідуванішу туристами країну Південної Америки:

- а) Аргентина;

- б) Чилі;
- в) Уругвай;
- г) Бразилія?

9. Який різновид рекреаційних ресурсів є головним у Центральноамерикансько-Карибському макрореґіоні:

- а) природні;
- б) історико-культурні;
- в) соціально-економічні;
- г) антропогенні?

10. У яких субреґіонах Американського реґіону рівень використання рекреаційних ресурсів вважається недостатнім:

- а) Північний;
- б) Карибський;
- в) Центральний;
- г) Південний?

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Складання картосхеми рекреаційних зон Америки.

Зобразити на контурній карті кольорову картосхему, що відображає розподіл рекреаційних зон, макрорайонів, мезорайонів:

- туристсько-рекреаційна зона «Схід США». Туристські макрорайони: Приозерний, Огайо, Нова Англія, Приатлантичний, Аппалачі;
- туристсько-рекреаційна зона «Захід США». Туристські макрорайони: Скелясті гори, Внутрішнє плато, західні хребти;
- Тихоокеанська туристсько-рекреаційна зона. Туристські макрорайони: Північний і Південний;
- туристсько-рекреаційна зона «Центр США». Туристські макрорайон: Центрально-Північний і Центрально-Південний;
- туристсько-рекреаційна зона «Південно-східне узбережжя». Туристські макрорайони: півострів Флорида, район Мексиканської затоки;
- туристсько-рекреаційна зона Аляски. Туристські макрорайони: Південний район (Алеутські острови, о. Кодьяк і Дрю), Центральний район (хребет Аляски і плато Юкон), Північний район;
- туристсько-рекреаційна зона Гавайських островів. Туристські макрорайони: Південно-Східний і Північно-Західний;
- туристсько-рекреаційна зона Канади. Туристські макрорайони: Приозерний, Приатлантичний, Середньо-Західний, Тихоокеанський, Північний;

– Карибська туристсько-рекреаційна зона. Туристські макрорайони: Острівний район (Вест-Індія), Центральна Америка;

– Південно-американська туристсько-рекреаційна зона. Туристські макрорайони: Орінокська низовина, Бразилія, Патагонія і Ла-Плата, Анди.

3.2. Специфіка розвитку рекреації та туризму в макрорайонах Америки.

Переглянути і проаналізувати рекламні матеріали, туристські довідники та іншу електронну й друковану продукцію, що відображає специфіку розвитку туризму в рекреаційному макрорайоні (за вибором). Підготувати й виступити з доповіддю з проблемної теми, супроводжуючи виступ демонстрацією електронного слайд-ряду.

3.3. Комплексна характеристика рекреації та туризму в туристсько-рекреаційній зоні Америки.

Скласти зведену комплексну характеристику щодо розвитку й специфіки рекреації та туризму в рекреаційному макрорайоні (за вибором) з використанням текстових, статистичних і картографічних джерел. Результати занести в таблицю 9.1

Таблиця 9.1 – Різновиди, форми рекреації та туристсько-рекреаційні центри туристсько-рекреаційної зони _____

№ з/п	Туристсько-рекреаційні райони	Різновиди й форми туризму	Головні центри

3.4. Порівняльна характеристика рекреаційних ресурсів.

Подайте порівняльну характеристику головних галузей рекреаційного господарства країн Американського регіону (за вибором). Отримані результати подайте в таблиці 9.2.

Таблиця 9.2 – Порівняльна характеристика рекреаційних ресурсів країн Американського регіону

Галузь рекреаційної спеціалізації	Країна 1 _____	Країна 2 _____	Країна 3 _____

Складіть пояснювальну записку до таблиці. Зробіть відповідні висновки.

Рекомендовані джерела: [8, 11–13, 20, 39, 43, 45, 46, 55, 60, 64, 65, 70, 73, 74, 83].

ТЕМА 10 РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПЛЕКСИ АФРИКИ

Анотація до теми

Перспективи розвитку рекреації та туризму в Африці. Рекреаційно-ресурсний потенціал Африки. Природна основа для розвитку рекреації. Особливості клімату Африки. Водні ресурси. Система національних парків. Історичні й культурні пам'ятки. Етнографічні особливості народів Африки. Спеціалізація на ринку міжнародного туризму країн Африки. Диференціація в структурі туризму: купально-пляжний, лікувально-оздоровчий, пізнавальний, круїзний екологічний туризм. Фактори, які уповільнюють розвиток рекреації та туризму в регіоні.

Статистичні показники розвитку туризму. Нестабільність змінювання туристських потоків: прискорений розвиток, що перемирюється стагнацією й спадами. Оцінка внутрішньорегіональних і міжрегіональних туристських потоків. Головні туристські ринки країн регіону. Причини стримування розвитку міжнародного туризму. Сучасні тенденції в рекреаційній спеціалізації регіону. Рекорди показників міжнародного туризму Африканського регіону.

Рекреаційні центри Північної Африки. Рекреаційний потенціал Тунісу. Марокко як важливий напрям міжнародного туризму. Рекреаційні можливості Алжиру. Найпопулярніші рекреаційні напрями у Південній і Південно-Східній Африці: Кенія, ПАР, Зімбабве, Намібія, Танзанія, Уганда, Сейшельські острови, Маврикій. Міжнародна рекреаційна діяльність держав Західної Африки: Сенегал, Гамбія, Малі, Буркіна-Фасо, Нігерія, Гана.

План вивчення теми

- 10.1. Рекреаційні ресурси. Характер рекреаційної спеціалізації.
- 10.2. Потужність, географія, структура й динаміка рекреаційних потоків.
- 10.3. Великі рекреаційні центри.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Назвіть фактори, які найбільше впливають на розвиток рекреаційних комплексів у Африканському регіоні.
2. Поясніть тезу: «Африка – район концентрації глобальних проблем»

людства». Поясніть сутність проблем, що уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Африки.

3. Якими є відмінні особливості природних рекреаційних ресурсів Африки (порівняно із Південною Америкою)?

4. Назвіть великі національні парки країн Східної і Південної Африки.

5. Історія та культура окремих народів Африки як важливий складник рекреаційного потенціалу території.

6. Назвіть країни Африки, в економіці яких рекреація має найважливіше значення.

7. Якою є спеціалізація рекреаційної діяльності в Африканському регіоні?

8. Охарактеризуйте особливості розвитку рекреаційних комплексів субрегіонів Африки.

2. Тестові завдання:

1. *Оберіть субрегіони, які входять до складу Африканського макрорегіону згідно розподілу світу за UNWTO:*

- а) Південна Африка;
- б) Північна Африка;
- в) регіон пустелі Сахари;
- г) Центральна Африка.

2. *Укажіть фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Африки:*

- а) слабо розвинена туристська інфраструктура й сухопутна транспортна мережа;
- б) низький економічний рівень більшості африканських країн;
- в) високі ціни на туристські продукти;
- г) віддаленість від країн – головних постачальників туристів.

3. *Укажіть фактори, які сприяють розвитку рекреаційних комплексів Африки:*

- а) відсутність розвиненого внутрішнього туризму;
- б) значні історичні й культурні пам'ятки;
- в) контрастні ландшафти, незаймані території;
- г) природні особливості (надмірна спека або вологість повітря в деяких районах Африки).

4. *Укажіть характерні особливості рекреаційних потоків Африки:*

- а) більш високі темпи приросту туристських потоків, ніж у традиційних туристських регіонах;

б) внутрішньорегіональні поїздки різняться меридіональним напрямом при перетинанні державних кордонів, далі вони «віялами» розтікаються по території приймаючих країн і набувають широтного напрямку;

в) періоди прискороного розвитку рекреаційної діяльності перемежуються стагнацією і спадами;

г) простежується тенденція до «антиподності», що виявляється, наприклад, у подорожах рекреантів з північних країн на південь, і навпаки.

5. Міжнародний туризм відіграє найважливішу роль в економіці:

а) Ефіопії;

б) Судану;

в) Кенії;

г) Сомалі.

6. На яку з країн припадає максимальна частка туристських відвідин і доходів від туризму Африканського регіону:

а) Туніс;

б) Марокко;

в) ПАР;

г) Танзанія?

7. Які країни Африканського регіону володіють найбільшою кількістю об'єктів, включених до переліку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО:

а) Марокко;

б) Ефіопія;

в) Замбія;

г) Ангола?

8. Укажіть країну з найвищим рівнем розвитку туризму:

а) Алжир;

б) Туніс;

в) Марокко;

г) Західна Сахара.

9. Екологічний туризм найбільше розвинений у:

а) Алжирі й Тунісі;

б) Кенії і Танзанії;

в) Тунісі та Марокко;

г) ПАР та Судані.

10. Для якого різновиду туризму найбільш сприятливі рекреаційні ресурси Танзанії та Кенії:

а) лікувально-оздоровчого;

- б) освітнього;
- в) екскурсійно-пізнавального;
- г) екологічного.

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Складання рекреаційної карти Африканського регіону.

Показати на контурній карті склад рекреаційних регіонів Африки. Користуючись політичною картою географічного атласу, перелічити країни із столицями в складі кожного з регіонів. Зазначити на карті природні об'єкти, що мають особливе значення для розвитку рекреації. Вказати, на території яких країн вони розташовані. На карту нанести найбільші рекреаційні центри.

3.2. Об'єкти всесвітньої спадщини в країнах Африки.

Ознайомитися зі складом списку об'єктів всесвітньої спадщини в країнах Африки. Підготувати інформацію про деякі з них за вибором, розкривши освітнє та рекреаційне значення цих об'єктів.

3.3. Аналіз туристських потоків в Африканському регіоні.

Використовуючи статистичну інформацію, подану в збірниках Всесвітньої туристської організації UNWTO World Tourism Barometer та Tourism Highlights (<http://www.unwto.org>, <http://tourlib.net/wto.htm>), заповніть таблицю 10.1. Проаналізуйте динаміку та регіональну структуру туристських потоків, побудувавши відповідні діаграми та графіки (діаграму структури турпотоків за субрегіонами та графіки динаміки в'їзду туристів по кожному субрегіону та загалом за останні п'ять років по Африканському макрорегіону). Зробіть висновки щодо особливостей та перспектив туристсько-рекреаційної діяльності субрегіонів Африки.

Таблиця 10.1 – Міжнародні туристські прибуття за субрегіонами Африки

№ з/п	Субрегіон	Кількість туристів, тис. осіб					Питома вага субрегіону, %					Темп приросту порівняно з попереднім роком				
		2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012

3.4. Рекреаційний потенціал окремих країн Африки.

Використовуючи навчальну, науково-популярну літературу, періодичні друковані матеріали, електронні джерела, підготувати повідомлення про рекреаційний потенціал, особливості, різновиди рекреаційних комплексів і перспективи їхнього розвитку в окремих країнах Африки (ПАР, Кенія, Танзанія, Туніс, Марокко та ін.) за вибором.

Рекомендовані джерела: [8, 12, 13, 16, 20, 31, 37–39, 42, 45–47, 70, 74].

ТЕМА 11

ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ І ЦЕНТРІВ ТУРИЗМУ В АЗІЇ, АВСТРАЛІЇ Й ОКЕАНІЇ ТА НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Анотація до теми

Відмінні ознаки рекреаційно-ресурсного потенціалу регіону. Природні (геоморфологічні, кліматичні, елементи флори й фауни, пейзажі, мінеральні ресурси тощо) та антропогенні (археологічні, архітектурні, меморіальні й технічні пам'ятки, ландшафти, ансамблі й резервації; пам'ятки мистецтва, музеї, елементи фольклору й народної творчості тощо) складники рекреаційних ресурсів. Фактори розвитку рекреаційних комплексів. Різновиди туризму та рекреації: пляжні, ділові, розважальні, лікувально-оздоровчі, спортивні, пізнавальні, етнографічні, екологічні, релігійні, шоп-туризм. Роль регіону на світовому рекреаційному ринку.

Провідні країни за статистичними показниками рекреаційної діяльності в регіоні. Структура та розподіл туристських потоків. Середні економічні показники міжнародного туризму. Внесок туризму в економіку регіону. Прогнози змін до 2020 року. Місце окремих субрегіонів. Сучасні тенденції розвитку рекреаційних комплексів: регіоналізація, прискорення інтеграційних процесів, розвиток нових форм співробітництва в рекреаційній сфері. Фактори, що уповільнюють розвиток туризму та рекреації.

Найбільші рекреаційні центри. Країни-лідери міжнародного туристського попиту: Китай (з Гонконгом і Макао), Малайзія, Саудівська Аравія, Таїланд, Єгипет. Розвиток туризму по країнах регіону: визначні пам'ятки, елементи рекреаційної інфраструктури, ступінь розвитку рекреаційного господарства.

План вивчення теми

- 11.1. Рекреаційні ресурси. Характер рекреаційної спеціалізації.
- 11.2. Потужність, географія, структура й динаміка рекреаційних потоків.
- 11.3. Великі рекреаційні центри.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. На які субрегіони поділяються Азійсько-Тихоокеанський регіон та

Близький Схід?

2. Назвіть фактори, які найбільше впливають на розвиток рекреаційних комплексів, та фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Азії.

3. Назвіть фактори, які найбільше впливають на розвиток рекреаційних комплексів, та фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Австралії і Океанії.

4. Назвіть фактори, які найбільше впливають на розвиток рекреаційних комплексів, та фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Близького Сходу.

5. Наведіть приклади подій, які істотно вплинули на розвиток рекреації Азії, Близького Сходу, Австралії і Океанії.

6. Охарактеризуйте динаміку та структуру туристських прибуттів в Азійсько-Тихоокеанський регіон.

7. Охарактеризуйте країни-лідери за кількістю туристських прибуттів Близькосхідного регіону.

8. Подайте загальну характеристику рекреаційних ресурсів Азії.

9. Подайте загальну характеристику рекреаційних ресурсів Австралії і Океанії.

10. Подайте загальну характеристику рекреаційних ресурсів Близького Сходу.

11. У чому полягають особливості спеціалізації рекреаційного господарства Азії, Близького Сходу, Австралії і Океанії?

2. Тестові завдання:

1. Укажіть фактори, які сприяють розвитку рекреаційних комплексів Азії:

- а) увага з боку держави до розвитку туризму;
- б) швидкі темпи економічного розвитку й активізація ділового туризму;
- в) розвинена мережа транспортного сполучення й комунікацій;
- г) географічна близькість азійських країн одна до одної;
- д) велика щільність міського населення;
- е) значний досвід щодо організації туризму.

2. Укажіть фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Азії:

- а) домінування ідеологічних інтересів над економічними в низці країн, як наслідок, економічна відсталість цих країн, їх непідготовленість до прийому туристів, відсутність сервісу;

- б) несприятливі природні умови для туризму на великих територіях низки країн (пустелі, високогір'я зі складним рельєфом, джунглі тощо);
- в) слабкий розвиток транспортної інфраструктури низки країн;
- г) відсутність внутрішньополітичної та економічної стабільності в низці країн;
- д) повільний розвиток матеріально-технічної бази рекреаційної індустрії в більшості країн регіону;
- е) жорсткість митних формальностей.

3. Якому субрегіону Азійсько-Тихоокеанського регіону належить провідне місце за кількістю міжнародних туристських прибуттів:

- а) Північно-Східна Азія;
- б) Південно-Східна Азія;
- в) Океанія;
- г) Південна Азія?

4. Яка країна є лідером міжнародного туристського попиту в Азійсько-Тихоокеанському регіоні:

- а) Індія;
- б) Китай;
- в) Таїланд;
- г) Японія?

5. Укажіть фактори, які сприяють розвитку рекреаційних комплексів Австралії і Океанії:

- а) унікальність флори та фауни;
- б) ідеальний для відпочинку клімат;
- в) спрощений візовий режим для громадян розвинутих країн;
- г) відсутність природних катаклізмів;
- д) англомовність регіону;
- е) розвинута туристська інфраструктура.

6. Особливостями природи Нової Зеландії є:

- а) гейзери, грязьові вулкани, гарячі джерела;
- б) численні річки й озера;
- в) гірські ландшафти;
- г) заболочені території.

7. До складу якої туристсько-рекреаційної зони Австралоазійського регіону входять країни Фіджі та Нова Каледонія:

- а) Австралоазія;
- б) Мікронезія;

- в) Меланезія;
- г) Полінезія?

8. *Провідним різновидом транспорту за пасажирообігом в країнах Океанії є:*

- а) автомобільний;
- б) повітряний;
- в) залізничний;
- г) морський.

9. *Найбільшим рекреаційним центром Близькосхідного регіону є:*

- а) Єгипет;
- б) Саудівська Аравія;
- в) ОАЕ;
- г) Йорданія.

10. *Які особливості розвитку рекреаційної індустрії останніх десятиліть є найбільш характерними для країн Близького Сходу:*

- а) швидкі темпи розвитку туризму та рекреаційної інфраструктури;
- б) нерівномірність розвитку рекреаційних комплексів окремих країн регіону;
- в) схильність до дослідження диких територій, яких не торкнулася цивілізація;
- г) відсутність розвинутого внутрішнього туризму, що «прокладає дорогу» міжнародному?

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Складання рекреаційної карти регіону.

Користуючись районуванням світу UNWTO, показати на контурній карті склад і кордони таких субрегіонів: Північно-Східної і Південно-Східної Азії, Південної Азії, Австралії і Океанії, Близького Сходу. Територію певних субрегіонів виокремити кольором або штрихуванням. Позначити на контурній карті природні об'єкти, які відіграють важливу роль у розвитку рекреаційних комплексів. Звернути увагу на те, на території яких країн вони розташовуються.

На конкретних прикладах із літературних джерел, рекламностровиставкових матеріалів туристських підприємств показати роль перелічених вище природних об'єктів в організації рекреаційної діяльності, формуванні туристського продукту.

3.2. Аналіз статистичних показників розвитку рекреації та туризму.

На підставі статистичного матеріалу, наведеного в публікаціях UNWTO і в літературних джерелах, побудувати діаграми, що характеризують рівень

туристських прибуттів і доходів в субрегіонах Азійсько-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу. Діаграми порівняти і зробити відповідні висновки.

3.3. Характеристика рекреаційно-ресурсного потенціалу країни регіону.

За літературними і електронними джерелами підготувати інформацію (презентацію) про окремі країни Азії, Австралії і Океанії та Близького Сходу (за вибором) щодо особливостей їхньої природи, культури, охарактеризувати найважливіші туристські пам'ятки, в тому числі об'єкти Всесвітньої природної і культурної спадщини. Виокремити три-п'ять країн, де кількість таких об'єктів є максимальною. Які з цих об'єктів найчастіше включають до туристських програм?

3.4. Порівняльна характеристика рекреаційних ресурсів субрегіону.

На підставі матеріалів, наведених у літературних джерелах, подайте порівняльну характеристику рекреаційних ресурсів субрегіонів Азійсько-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу (за вибором). Результати роботи занесіть в таблицю 11.1.

Таблиця 11.1 – Порівняльна характеристика рекреаційних ресурсів за субрегіонами Азійсько-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу

Рекреаційні ресурси і їх різновиди	Субрегіон 1 _____	Субрегіон 2 _____

Складіть пояснювальну записку до таблиці. Зробіть відповідні висновки.

3.5. Фактори, що впливають на розвиток туризму в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу.

На підставі літературних джерел, заповніть таблицю 11.2.

Таблиця 11.2 – Фактори, що впливають на розвиток туризму в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу

Група факторів	Фактори	Вид туризму	Субрегіон	Країна
Природно-географічні				
Історико-культурні				
Етноконфесійні				
Інфраструктурні				

Подайте порівняльну характеристику спеціалізації рекреаційного господарства в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону та Близького Сходу.

Рекомендовані джерела: [13, 33, 37, 39, 45–47, 53–55, 60, 64–67, 70].

ТЕМА 12 РЕКРЕАЦІЙНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ

Анотація до теми

Історичний екскурс в туристсько-рекреаційне районування України. Районування Інституту географії АН СРСР у 80-ті рр. ХХ ст. за територіальною концентрацією підприємств відпочинку. Чотири туристські зони України за районування СРСР М. П. Крачило (1978 р.). Системний підхід до рекреаційного районування І. Д. Родічкіна (1978 р.). Рекреаційно-кліматичне районування території України (1989 р.) географічного факультету КДУ. Комплексне рекреаційне районування Української географічної енциклопедії. Чотири рекреаційні зони України згідно з комплексним рекреаційним районуванням О. І. Шаблія. Рекреаційно-туристське районування України О. О. Бейдика і Д. О. Ляшенка (1997 р.). Схема туристсько-рекреаційного районування території України М. М. Поколюдної.

Проблеми розвитку рекреаційного комплексу України. Статистичні показники туризму та рекреації за адміністративно-територіальними одиницями України. Характеристика рекреаційного потенціалу регіонів України. Регіони – лідери за рівнем забезпечення землями рекреаційного призначення. Рівень концентрації природно-рекреаційного потенціалу. Групування регіонів України за рівнем рекреаційного природно-ресурсного забезпечення. Аналіз сучасного стану рекреаційного природокористування в Україні. Причини неефективного використання матеріально-технічної бази рекреаційного комплексу в регіонах України. Перспективи розвитку регіональних рекреаційних комплексів України.

План вивчення теми

12.1. Варіанти рекреаційного районування. Характеристика рекреаційних районів України.

12.2. Регіональні проблеми розвитку рекреаційного комплексу України.

Завдання для самоперевірки

1. Питання:

1. Оцініть місце України на туристському ринку Європи.
2. Якими є особливості сучасного стану рекреаційного ринку України?

3. Якими є прогностичні оцінки UNWTO щодо розвитку ситуації на світовому туристському ринку та ролі України в міжнародному туризмі?

4. Поясніть наявність значної кількості варіантів класифікації туристських територій України.

5. Назвіть дослідників, які працювали над проблемами туристсько-рекреаційного районування України.

6. Назвіть лідерів і аутсайдерів серед регіонів України за рівнем забезпечення землями рекреаційного призначення, рівнем концентрації природно-рекреаційного потенціалу, забезпечення регіонів мінеральними водами та лікувальними грязями, землями рекреаційного призначення.

7. Назвіть головні групи регіонів України за рівнем рекреаційного природно-ресурсного забезпечення.

8. Перелічіть причини неефективного використання наявної матеріально-технічної бази рекреаційного комплексу в регіонах України.

9. Які заходи необхідно здійснити для забезпечення подальшого розвитку регіональних рекреаційних комплексів?

2. Тестові завдання:

1. Який показник було взято за основу при розробці рекреаційного районування території Інститутом географії АН СРСР у 80-ті рр. ХХ ст.:

- а) територіальна концентрація підприємств відпочинку;
- б) ландшафтно-природна характеристика;
- в) пересічна ємність рекреаційного регіону;
- г) наявні потоки рекреантів?

2. Які таксономії туристського районування запропонував виокремити М. П. Крачило (1978 р.):

- а) зона, регіон, район, вузол, комплекс, центр, підприємство;
- б) зона, область (край, республіка, округ), район, рекреаційна місцевість, рекреаційний мікрорайон;
- в) континент, сектор, країна, провінція, область, округ, район;
- г) регіон, район, підрайон, агломерація, центр, місцевість;
- д) унікальний рекреаційний центр, рекреаційний район, центр рекреації, рекреаційний вузол, рекреаційний об'єкт?

3. Який елемент є найвищою таксономічною одиницею в комплексному рекреаційному районуванні, поданому в Українській географічній енциклопедії:

- а) рекреаційний регіон;
- б) рекреаційна зона;
- в) рекреаційний макрорайон;

г) рекреаційний кластер?

4. Яким науковцем було розроблено комплексне рекреаційне районування України, що вважається найширшим за змістом:

- а) М. П. Крачилом;
- б) І. Д. Родічкіним;
- в) О. І. Шаблієм;
- г) Л. Г. Лук'яновою?

5. Якими є особливості наявних схем класифікації туристських територій України:

- а) об'єднують усі адміністративно-територіальні суб'єкти України;
- б) найвищою таксономічною одиницею є рекреаційний регіон;
- в) наявність суб'єктивізму дослідників у підході до районування;
- г) неоднозначність критеріїв районування;
- д) характеризується спільністю природних, історико-культурних і соціально-економічних ресурсів?

6. В чому полягає тенденція диспропорційності розвитку туризму в Україні в регіональному розрізі:

- а) понад половину обсягів туристської діяльності припадає на три регіони;
- б) від 48 % до 67 % туристських операторів України сконцентровано в м. Київ;
- в) близько 75 % засобів розміщення розташовуються в Причорноморському та Карпатському регіонах;
- г) понад 90 % загального рекреаційно-ресурсного потенціалу припадає на шість туристсько-рекреаційних районів України?

7. Які області України є лідерами за рівнем забезпечення землями рекреаційного призначення:

- а) Київська;
- б) Одеська;
- в) Полтавська;
- г) Хмельницька?

8. Особливістю яких рекреаційних регіонів України є високий рекреаційний потенціал і низький або середній рівень його використання:

- а) Карпатський;
- б) Поліський;
- в) Причорноморський;
- г) Слобожанський?

9. Який показник свідчить про низький рівень використання природно-рекреаційного потенціалу регіонів і несприйняття його як повноправного і потужного складника природно-ресурсного потенціалу загалом:

- а) вузький асортимент рекреаційних послуг;
- б) низька частка земель рекреаційного призначення в структурі земельного фонду;
- в) рівень концентрації природно-рекреаційного потенціалу на одного рекреанта;
- г) збитковість рекреаційних підприємств?

10. Якими є причини неефективного використання наявної матеріально-технічної бази рекреаційного комплексу в регіонах України:

- а) невисока якість рекреаційних ресурсів;
- б) невідповідність структури номерного фонду потребам клієнтів;
- в) недостатня кількість об'єктів і їх потужностей;
- г) постійна тенденція до зростання ціни на рекреаційні послуги?

3. Завдання для самостійної роботи:

3.1. Характеристика рекреаційно-ресурсного потенціалу України.

На підставі статистичних матеріалів оцініть розповсюдження і склад рекреаційних ресурсів по території України за такими різновидами:

- природні;
- історико-культурні;
- ресурси туристської інфраструктури.

Зробіть висновок про сформованість рекреаційних комплексів на території держави.

3.2. Групування авторів туристсько-рекреаційного районування України за кількістю районів, які вони виокремлюють.

На підставі узагальнення даних наявних підходів щодо туристсько-рекреаційного районування України визначить можливу кількість рекреаційних районів в Україні (від 2 до 12). Заповніть таблицю 12.1.

Таблиця 12.1 – Характеристика концепцій районування

Кількість виокремлених районів	Автори концепції районування

3.3. Рекреаційно-ресурсний потенціал України.

Підрахуйте частку України в загальносвітовій кількості об'єктів культурної та природної спадщини, і співставте її з часткою країни щодо кількості міжнародних туристських прибуттів і чисельності населення. Чи може

Україна збільшити свою значущість стосовно світового списку об'єктів культурної та природної спадщини? Наведіть приклади культурних і природних пам'яток України, які можуть бути включені в список Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

3.4. Розподіл туристських потоків України.

Використовуючи офіційні статистичні дані, визначте динаміку лідерства країн стосовно прийому українських туристів. Прокоментуйте туристські переваги українських громадян в різні роки.

3.5. Проведення SWOT-аналізу передумов і умов розвитку рекреаційних комплексів України.

Проаналізуйте наведені нижче характеристики і визначте приналежність кожному з них до однієї з чотирьох категорій (див. табл. 12.2) на підставі власної оцінки того, що вони характеризують: сильну або слабку сторону рекреаційних комплексів України, можливість, що відкривається, або загрозу. Виокремлюючи слабкі сторони й загрози, пам'ятайте, що слабкі сторони формуються в самій країні і на них можна якось вплинути, тоді як загрози не контролюються і виникають унаслідок фактичних або потенційних дій інших сторін. Виконавши вправу, спільно обговоріть результати, зверніть увагу на можливі розбіжності думок під час визначення приналежності тієї чи іншої характеристики до певної категорії.

Перелік характеристик:

- адекватні фінансові ресурси;
- значний досвід;
- вихід на ринок іноземних конкурентів;
- змінювання потреб і смаків українських рекреантів;
- кращі рекламні кампанії українського туристського продукту;
- повільний розвиток ринку;
- наявність на ринку потенційних додаткових груп клієнтів, нових ринків або сегментів ринку;
- несприятливі демографічні зміни;
- нестача грошей на фінансування необхідних змін у стратегії;
- недолік управлінського таланту і вміння у менеджерів, що очолюють профільні державні міністерства, комітети, комісії тощо;
- незадовільна організація маркетингової діяльності;
- низька прибутковість;
- низькі витрати;
- послаблення позицій фірм-конкурентів;

- відставання у сфері досліджень і розробок;
- відсутність у персоналу рекреаційних підприємств певних здібностей і навичок в ключових сферах діяльності;
- відсутність чіткого стратегічного напрямку розвитку рекреаційної галузі;
- погана збутова система національного рекреаційного продукту;
- позитивне ставлення ринку до нової продукції або нових різновидів уже наявних на ринку туристських продуктів;
- позитивний імідж України, що склався у потенційних рекреантів;
- поява нових технологій у рекреаційній сфері;
- визнаний лідер ринку;
- проблеми з поставками;
- різке зростання попиту на ринку;
- зростання податків;
- зростання продажів товарів-замінників;
- занадто вузький асортимент турів і товарів туристського споживання;
- зниження бар'єрів на привабливих ринках;
- власна технологія;
- збільшення вимогливості споживачів і постачальників рекреаційних послуг;
- уміння уникнути (хоча б деякою мірою) сильного тиску з боку конкурентів;
- успішний досвід щодо розроблення нових рекреаційних послуг;
- хороші можливості для вертикальної інтеграції;
- високі технологічні навички персоналу рекреаційних підприємств;
- ефективний менеджмент рекреаційних підприємств.

Таблиця 12.2 – SWOT-аналіз передумов і умов розвитку рекреаційних комплексів України

Сильні сторони (STRENGTHS)	Слабкі сторони (WEAKNESSES)
Можливості (OPPORTUNITIES)	Загрози (THREATS)

Сформулюйте принаймні п'ять цілей, досягнення яких дасть змогу рекреаційному комплексу України елімінувати загрози, скористатися можливостями, використати свої сильні сторони і усунути деякі недоліки. Важливо пам'ятати, що цілі повинні передбачати отримання високого результату.

Рекомендовані джерела: [13, 18, 34, 36, 44, 57, 61–63, 82].

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ І ЗАПИТАНЬ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ

1. Оцініть комплекс факторів, які впливають на розвиток рекреаційної діяльності.
2. Оцініть основні функції рекреації.
3. Визначте класифікаційні ознаки рекреаційної діяльності. Що у них спільного, і чим вони відрізняються від класифікаційних ознак туризму.
4. Визначте особливості надання рекреаційно-туристських послуг.
5. Виокремте головні фактори, що впливають на формування рекреаційних потреб.
6. Визначте співвідношення і взаємозалежність індивідуальних, групових і суспільних рекреаційних потреб.
7. Визначте методи, які використовуються для дослідження рекреаційних потреб.
8. Визначте закони, якими регулюється рекреаційний попит.
9. Виокремте підходи та відповідні визначення поняття рекреаційно-ресурсний потенціал.
10. Проаналізуйте співвідношення понять «рекреаційні ресурси» та «умови рекреаційної діяльності».
11. Визначіть різновиди класифікацій рекреаційних ресурсів. На які групи поділяються рекреаційні ресурси в кожній із них?
12. Визначіть, з яких позицій проводиться оцінка рекреаційних ресурсів. Наведіть приклади суб'єктів і відповідних їм об'єктів оцінювання.
13. Визначіть головні типи оцінки рекреаційних ресурсів. Коротко їх охарактеризуйте.
14. Визначіть, що називають природними рекреаційними ресурсами, накресліть схему класифікації природних рекреаційних ресурсів.
15. Визначіть складники біологічних рекреаційних ресурсів.
16. Визначіть категорії об'єктів природно-заповідного фонду, які можна використати з метою організації рекреаційної діяльності.
17. Визначіть складники історико-культурних рекреаційних ресурсів і накресліть схему їхньої класифікації.
18. У чому полягає сутність поняття «рекреаційна дигресія», якими є її стадії?
19. Визначіть складники ТРС і ТРК, поясніть, як вони співвідносяться.
20. Визначіть ТРС відповідно до функцій рекреаційної діяльності.

Коротко їх охарактеризуйте.

21. Визначіть цикл рекреаційної діяльності. Яке практичне значення має визначення і дотримання циклів рекреаційної діяльності?

22. Визначте тенденції, притаманні сучасному етапу розвитку рекреаційної діяльності.

23. Проаналізуйте співвідношення понять «тривалість» і «територіальний характер» рекреаційної діяльності.

24. Визначіть поняття «туризм» з економічного, статистичного, правового, соціального поглядів.

25. Чим різняться умови і фактори рекреаційного районування?

26. Проаналізуйте відмінності між умовами й факторами рекреаційного районування.

27. Визначіть головні ознаки рекреаційних районів.

28. Які підприємства, заклади й організації належать до соціально-економічних рекреаційних ресурсів?

29. Визначіть зміст поняття «рекреаційне навантаження». Проаналізуйте методи, за допомогою яких воно вимірюється.

30. Проаналізуйте економічні інструменти охорони природи.

31. Визначіть головні бальнеологічні групи мінеральних вод і бальнеологічні курорти України та світу, де вони використовуються.

32. Визначіть, на яких курортах України та світу використовуються природні лікувальні грязі.

33. Проаналізуйте роль водних рекреаційних ресурсів в організації рекреаційної діяльності. Які водні рекреаційні ресурси є в Україні та світі?

34. Визначіть структуру та склад об'єктів ПЗФ України. Які різновиди рекреаційного використання можна здійснювати на територіях і об'єктах ПЗФ України.

35. Охарактеризуйте розповсюдження історико-культурних ресурсів по території України. Назвіть великі історико-культурні туристські центри світу.

36. Назвіть фактори, які найбільше впливають на розвиток рекреаційних комплексів у регіоні Європи.

37. Оцініть природні рекреаційні ресурси Європи.

38. Оцініть історико-культурні рекреаційні ресурси Європи.

39. Якою є спеціалізація рекреаційного господарства Західної Європи?

40. Проаналізуйте розвиток рекреаційних комплексів у субрегіонах Європи.

41. Назвіть фактори, які найбільше впливають на розвиток рекреаційних

комплексів у регіоні Північної Америки.

42. Охарактеризуйте природні рекреаційні ресурси Америки.

43. Дати оцінку історико-культурних рекреаційних ресурсів Америки.

44. Проаналізуйте розвиток рекреаційних комплексів в субрегіонах Америки.

45. Якою є спеціалізація рекреаційного господарства Карибської Америки?

46. Назвіть фактори, які уповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Африки.

47. Коротко охарактеризуйте розвиток рекреаційних комплексів субрегіонів Африки.

48. Оцініть природні рекреаційні ресурси Африки.

49. Оцініть історико-культурні рекреаційні ресурси Африки.

50. Проаналізуйте розвиток рекреаційних комплексів у субрегіонах Африки.

51. Якою є спеціалізація рекреаційного господарства Австралазійського субрегіону?

52. Оцініть рекреаційні ресурси Азії.

53. Оцініть рекреаційні ресурси Австралії та Океанії.

54. Коротко охарактеризуйте розвиток рекреаційних комплексів субрегіонів Азійсько-Тихоокеанського регіону.

55. Оцініть рекреаційні ресурси Близького Сходу.

56. Охарактеризуйте варіанти класифікації туристських територій України.

57. Сформулюйте практичні й наукові підстави виокремлення рекреаційно-туристських територій.

58. Проаналізуйте головні проблеми розвитку рекреаційного комплексу України.

59. Визначіть тенденції розвитку туризму в регіонах України.

60. Виокремте заходи, що є необхідними для забезпечення подальшого розвитку регіональних рекреаційних комплексів України.

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ
«РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПЛЕКСИ СВІТУ» ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ
МОДУЛЬНОГО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ**

1. *Право «на відпочинок, вільний час та періодично оплачувану відпустку, а також право використовувати цей час для відпустки, вільних поїздок з освітніми та розважальними цілями і використання благ, що надаються туризмом, як внутрішнім, так і зовнішнім» зазначено в такій міжнародній конвенції:*

- а) Гаазькій;
- б) Манільській;
- в) Женевській;
- г) Віденській.

2. *Згідно із ст. 45 Конституції України:*

а) «Особи, які організують експлуатацію туристських ресурсів, зобов'язані забезпечувати виконання вимог щодо охорони довкілля та охорони культурної спадщини, а також вживати заходів щодо забезпечення мінімізації або припинення шкідливого впливу на довкілля і соціально-культурне середовище та компенсувати завдані їм при цьому збитки»;

б) «Відпочинок із привілею у минулому перетворюється у сучасному світі на найважливішу статтю споживчого попиту, стає характерним елементом способу життя»;

в) «Кожен має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної відпустки, встановлення скороченого робочого дня з окремих професій і виробництв, скорочення тривалості роботи у нічний час»;

г) «Держава гарантує захист законних прав та інтересів громадян України, які здійснюють туристські подорожі за кордон».

3. *Рекреаційна територія – це:*

а) частина земельного фонду, задіяна для організації туризму, лікування та відпочинку;

б) земельний фонд країни, використовуваний для здійснення економічної діяльності;

в) сукупність об'єктів рекреаційної інфраструктури, що забезпечують задоволення потреб рекреантів;

г) місцевість у межах власної країни, але поза межами звичайного перебування рекреанта.

4. Рекреаційне освоєння – це:

- а) досягнутий рівень господарського потенціалу рекреації в процесі територіального поділу праці;
- б) стан розвитку рекреаційної функції на певній території (акваторії) за певний період;
- в) багатобічний процес пристосування території для тих або інших різновидів рекреаційних занять і їхніх комбінацій;
- г) окремі елементи і властивості оточуючого середовища різного генезису, які можуть виступати в якості умов і ресурсів рекреаційної діяльності.

5. Рекреаційна освоєність території – це:

- а) система заходів, пов'язаних з використанням вільного часу для оздоровчої, культурно-пізнавальної діяльності людей на спеціалізованих територіях;
- б) складник земельного фонду (водного простору), що використовується в туризмі, для лікування й відпочинку;
- в) багатобічний процес пристосування території для тих або інших різновидів рекреаційних занять і їхніх комбінацій;
- г) досягнутий рівень господарського потенціалу рекреації в процесі територіального розподілу праці.

6. Вимоги щодо умов відновлення сил людини – це:

- а) рекреаційні потреби;
- б) рекреаційні ресурси;
- в) рекреаційний попит;
- г) рекреаційний інтерес.

7. Потреби щодо відновлення фізичних і духовних сил людини в її фізичному, інтелектуальному й духовному вдосконаленні виявляються на такому рівні організації людей:

- а) масовому;
- б) суспільному;
- в) груповому;
- г) індивідуальному.

8. Який фактор НЕ належить до особистісно-поведінкової групи факторів, що впливають на зміну попиту на туристському ринку:

- а) стиль життя;
- б) інтереси у вільний час;
- в) склад сім'ї;
- г) система духовних цінностей?

9. Рекреаційний попит – це:

- а) сукупність рекреаційних послуг, які рекреаційні установи можуть надати на ринок протягом певного періоду;
- б) сума окремих різновидів попиту на різноманітні матеріальні блага й послуги, які надає туристський ринок;
- в) здатність території залучати й утримувати стабільні рекреаційні потоки шляхом раціонального використання сприятливих рекреаційних передумов;
- г) сумарна кількість відвідувачів на одиницю площі протягом одиниці часу.

10. Що є головною характерною ознакою послуги як товарного продукту, як результату виробничої діяльності рекреаційно-туристського підприємства:

- а) збіг процесів виробництва, реалізації послуги (підприємством) і споживання (клієнтом) у часі й просторі;
- б) забезпечення задоволення потреб рекреантів при купівлі й споживанні послуг;
- в) можливість надати послуги винятково за наявності відповідних погодно-кліматичних умов (сезонність);
- г) комплексність різновидів діяльності підприємств рекреаційної інфраструктури?

11. Який фактор істотно впливає на мінливість рекреаційних послуг:

- а) організація підбору й робота з персоналом підприємства;
- б) стандарт обслуговування;
- в) одночасність виробництва й споживання;
- г) сезонні коливання попиту?

12. Укажіть правильне твердження:

- а) закони рекреаційної діяльності виявляються через закономірності;
- б) закономірності рекреаційної діяльності реалізується через фактори;
- в) фактори рекреаційної діяльності конкретизуються через закони;
- г) закони рекреаційної діяльності виявляються через фактори.

13. Початкова стадія, розвитку, спеціалізації, комплексна й реконструктивна характеризують:

- а) життєвий цикл рекреаційно-туристських послуг;
- б) формування рекреаційних комплексів;
- в) цикл освоєння рекреаційної території;
- г) формування територіальної структури рекреаційного обслуговування.

14. Стадії освоєння, розвитку, закріплення, стагнації, спаду характеризують:

- а) життєвий цикл рекреаційно-туристських послуг;
- б) формування рекреаційних комплексів;
- в) формування територіальної структури рекреаційного обслуговування;
- г) цикл освоєння рекреаційної території.

15. Поодиноким розміщенням закладів, об'єктів і територій рекреаційного призначення відрізняється такий етап формування територіальних рекреаційних комплексів:

- а) локалізаційний;
- б) концентраційний;
- в) комплексуютьвальний;
- г) системний.

16. Рекреаційне навантаження обчислюється як:

- а) середня тривалість перебування рекреантів на і-й території;
- б) кількість рекреантів, які відвідали і-ту ділянку природного комплексу за одиницю часу;
- в) кількість мешканців населеного пункту, де розміщений і-тий рекреаційний центр;
- г) рекреаційна місткість і-го центру

17. Повна втрата природними комплексами їхніх лікувальних, оздоровчих пізнавальних та інших, цінних з погляду рекреації властивостей – це:

- а) індикатор стійкості природного комплексу;
- б) рекреаційна дигресія;
- в) стихійне рекреаційне освоєння;
- г) гранично допустиме навантаження.

18. Рекреаційна ємність території – це:

- а) кількість осіб (рекреантів), які, не завдаючи істотних збитків природному комплексу, можуть перебувати на певній території за одиницю часу;
- б) природна продуктивна спроможність природного комплексу;
- в) допустиме рекреаційне навантаження на і-ту зону, яке призводить до другої або початку третьої стадії дигресії;
- г) показник безпосереднього впливу рекреантів та функціонування рекреаційного господарства на природні комплекси.

19. Території різного таксономічного рангу, набір рекреаційних ресурсів, об'єктів і послуг, які помітно відрізняються від інших територій такого самого таксономічного рангу, називаються:

- а) рекреаційним районом;

- б) економічним районом;
- в) географічним регіоном;
- г) туристським макрорегіоном.

20. Які з цих тверджень правильні:

а) на сьогодні не розроблено обґрунтованих універсальних кількісних показників, які можна було б вважати базовими для рекреаційного районування;

б) рекреаційні райони не мають особливостей порівняно з іншими суспільно-географічними районами;

в) для рекреаційних районів жодного значення не мають особливості їх географічного положення;

г) рекреаційним районом вважається та територія, де туризм у народногосподарському комплексі має домінуюче значення.

21. Яка таксономічна одиниця рекреаційного районування належить до макрорівня:

- а) рекреаційна зона;
- б) рекреаційний район;
- в) рекреаційний вузол;
- г) рекреаційний центр.

22. Який розподіл світу на туристські регіони використовує у своїй діяльності UNWTO:

а) Європа, Північна Америка, Латинська Америка (зокрема Карибський басейн), Африка, Азія й Австралія з Океанією, Близький Схід;

б) Західна Європа, Східна Європа, Північна Америка, Латинська Америка, Південно-Західна Азія (Близький Схід), Південна Азія, Південно-Східна Азія, Центральна й Східна Азія, Африка, Австралія й Океанія;

в) Європейський, Азійський, Африканський, Північно-Американський, Центральноамерикансько-Карибський, Південноамериканський, Австралійсько-Океанський, Антарктичний;

г) Африка, Америка, Азія й Тихоокеанський регіон, Європа, Близький Схід.

23. Укажіть фактори, які сповільнюють розвиток рекреаційних комплексів Європи:

а) старіння туристського продукту південноєвропейських країн;

б) значна порізанисть берегової лінії і наявність бухт, заток та внутрішніх морів;

в) висока щільність міського населення;

г) географічна близькість європейських країн;
д) наявність багатьох «гарячих точок», територіальних домагань і проблем між країнами.

24. Укажіть фактор, який сприяє розвитку рекреаційних комплексів Європи:

- а) контрастні ландшафти, незаймані території;
- б) доступні ціни на туристські продукти в більшості європейських країн;
- в) відсутність соціально-економічних й етнічних проблем;
- г) географічна близькість європейських країн одна до одної.

25. У чому виявляється тенденція «антиподності» європейських рекреаційних потоків:

- а) обмін рекреаційними потоками між європейськими країнами більший, ніж між Європою та іншими континентами;
- б) подорожі рекреантів з північних країн на південь, і навпаки;
- в) значна кількість подорожей до сусідніх країн;
- г) відвідування за одну поїздку декількох європейських країн.

26. Серед Скандинавських країн найрозвинутішим є рекреаційно-туристське господарство у:

- а) Данії;
- б) Швеції;
- в) Норвегії;
- г) Фінляндії.

27. Який гірський регіон є найпопулярнішим у світі (щорічно відвідує близько 150 млн осіб):

- а) Альпи;
- б) Кордильєри;
- в) Кавказ;
- г) Гімалаї.

28. Укажіть фактор, який сприяє розвитку рекреаційних комплексів Північної Америки:

- а) географічна близькість країн регіону;
- б) велика щільність міського населення;
- в) значна порізаність берегової лінії;
- г) високий рівень господарського розвитку країн, зокрема туристської інфраструктури.

29. Найбільш відвідуваною туристами країною Південної Америки є:

- а) Аргентина;

- б) Чилі;
- в) Уругвай;
- г) Бразилія.

30. *Найдовший безперервний пішохідний маршрут у світі протяжністю 2600 км, що перетинає кілька національних парків, проходить по горах:*

- а) Кордильєри;
- б) Аппалачі;
- в) Анди;
- г) Скелясті гори.

31. *Яка країна Північної Америки має найбільш розвинену туристську інфраструктуру:*

- а) Гренландія;
- б) Канада;
- в) Сент-П'єр і Мікелон;
- г) США?

32. *Укажіть фактор, який стримує розвиток рекреаційних комплексів Латинської Америки:*

- а) низький рівень розвитку внутрішньорегіональних комунікацій;
- б) значна частина території вкрита водою (ріки, озера тощо);
- в) висока щільність міського населення;
- г) високі ціни на туристські продукти.

33. *Основним різновидом рекреаційних ресурсів Центрально-американського та Карибського регіонів є:*

- а) природні умови;
- б) культурно-історичні ресурси;
- в) економічні об'єкти;
- г) етнографічні події.

34. *Укажіть фактор, який стримує розвиток рекреаційних комплексів Африки:*

- а) слабо розвинені туристська інфраструктура й сухопутна транспортна мережа;
- б) висока температура повітря протягом року;
- в) високі ціни на туристські продукти;
- г) віддаленість від головних країн – постачальників туристів.

35. *Укажіть фактор, що сприяє розвитку рекреаційних комплексів Африки:*

- а) наявність видатних історичних й культурних пам'яток;

- б) відсутність розвиненого внутрішнього туризму;
- в) природні особливості (надмірна спека або вологість повітря в деяких районах Африки);
- г) значний досвід організації туризму.

36. *Укажіть характерну особливість рекреаційних потоків Африки:*

- а) значно нижчі темпи приросту туристських потоків порівняно з традиційними туристськими регіонами;
- б) періоди прискореного росту рекреаційної діяльності перемежуються стагнацією й спадами;
- в) внутрішньорегіональні поїздки мають меридіональний напрям при перетині державних кордонів;
- г) простежується тенденція «антиподності».

37. *Для якого різновиду туризму найбільш сприятливими є туристські ресурси Танзанії та Кенії:*

- а) лікувально-оздоровчого;
- б) освітнього;
- в) екскурсійно-пізнавального;
- г) екологічного?

38. *Укажіть фактор, який сприяє розвитку рекреаційних комплексів Австралії і Океанії:*

- а) спрощений візовий режим для громадян розвинених країн;
- б) відсутність природних катаклізмів;
- в) невисокі ціни на туристські продукти;
- г) унікальні флора й фауна.

39. *Особливостями природи Нової Зеландії є:*

- а) гейзери, грязьові вулкани, гарячі джерела;
- б) численні річки й озера;
- в) гірські ландшафти;
- г) заболочені території.

40. *Укажіть фактор, який стримує розвиток рекреаційних комплексів Близького Сходу:*

- а) слабо розвинені туристська інфраструктура й транспортна мережа;
- б) природні особливості (надмірна спека або вологість повітря в деяких районах);
- в) наявність багатьох «гарячих точок», територіальних домагань і проблем між країнами;
- г) низький економічний рівень більшості близькосхідних країн.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Біотичні (біологічні) рекреаційні ресурси – об'єкти живої природи (рослинні й тваринні), що сприяють лікуванню, оздоровленню, задоволенню духовних потреб людини та організації окремих різновидів рекреаційних занять.

Відвідувач – особа, що відвідує країну поза своїм місцем проживання з будь-якою метою, крім занять оплачуваної діяльності.

Відпочинок (дозвілля) – специфічна діяльність людини, не спрямована на задоволення нагальних потреб; будь-яка діяльність (або бездіяльність), спрямована на відновлення людини.

Вільний час – необхідна умова здійснення рекреаційної діяльності; динамічна категорія, що має ознаки певної епохи, соціальної групи; змінюється як за обсягом, так і за змістом.

Внутрішній турист – тимчасовий відвідувач, який ночує, тобто здійснює у відвідуваному місці як мінімум одну ночівлю, що постійно проживає в певній місцевості та подорожує з туристською метою до іншої місцевості у межах своєї країни, але поза межами свого звичайного перебування на термін, що не перевищує 12 міс, і не займається оплачуваною діяльністю з будь-якого джерела в місці тимчасового перебування.

Екскурсант – тимчасовий (одноденний) відвідувач місцевості, населеного пункту, території або іншої країни незалежно від його громадянства, статі, мови й релігії, який перебуває в певній місцевості з туристською метою менше ніж 24 години, тобто такий, що не здійснює ночівлі в місці перебування.

Екскурсійне підприємство – комерційне підприємство, головною метою діяльності якого є організація екскурсійної діяльності для широких верств населення.

Екскурсія – туристська послуга тривалістю до 24 годин у супроводі екскурсовода за заздалегідь затвердженим маршрутом для забезпечення задоволення духовних, естетичних, інформаційних потреб туристів, без надання послуг розміщення (нічлігу).

Елементарні рекреаційні заняття – внутрішньо цілісна, однорідна, неподільна на технологічні компоненти рекреаційна діяльність.

Заклад ресторанного господарства – організаційно-структурна одиниця у сфері ресторанного господарства, яка здійснює виробничо-торгівельну діяльність: виробляє і (або) доготовляє, продає й організує споживання

продукції власного виробництва та купувальних товарів, може організовувати дозвілля споживачів.

Засіб розміщення – будь-який об'єкт, що регулярно або час від часу надає послуги щодо розміщення для ночівлі.

Інфраструктурні (соціально-економічні) рекреаційні ресурси – уся сукупність підприємств, закладів і організацій матеріального виробництва та невиробничої сфери, відповідні трудові ресурси, які забезпечують виробництво, розподіл, реалізацію та споживання товарів і послуг, здатних задовольнити рекреаційні потреби.

Історико-культурні рекреаційні ресурси – історичні особливості, об'єкти та явища матеріальної і духовної культури, що були створені в процесі історичного розвитку й створюються в сучасних умовах на певній території, які можуть бути використані для задоволення духовних, пізнавальних та інтелектуальних рекреаційних потреб.

Лікування – відновлення здоров'я людини під час та після перенесеного захворювання (територіально може проходити як у межах, так і поза межами первинного житла, наприклад у спеціалізованих установах лікувально-оздоровчого типу).

Міжнародний турист (іноземний турист) – тимчасовий відвідувач, який ночує, тобто здійснює у відвідуваному місці як мінімум одну ночівлю в колективних або індивідуальних засобах розміщення; особа, яка подорожує з туристською метою до іншої країни, що не є місцем її звичного проживання й перебуває за межами звичного для нього середовища, на термін, не менше ніж 24 години і не більше шести місяців протягом одного календарного року без заняття оплачуваною діяльністю із будь-якого джерела у відвідуваній країні.

Організована екскурсійна діяльність – діяльність щодо організації ознайомлення туристів і екскурсантів з екскурсійними об'єктами без надання послуг розміщення (нічлігу).

Оцінювання рекреаційних ресурсів – процедура визначення якостей певного рекреаційного об'єкта відповідно до способу його використання для задоволення потреб суспільства, галузі, закладу або рекреанта, тобто суб'єктів рекреації різного рангу.

Природні рекреаційні ресурси – природні та природно-технічні геосистеми, природні об'єкти, явища й процеси, що мають необхідні якісні та кількісні параметри для організації рекреаційної діяльності.

Природно-антропогенні рекреаційні ресурси – геосистеми, до складу яких входять як природні, так і штучно створені (антропогенні) об'єкти: штучні пляжі, об'єкти природно-заповідного фонду, штучні водойми.

Природокористування – головна форма взаємодії суспільства і природного середовища, яка реалізується через систему заходів, спрямованих на освоєння, використання, перетворення, відновлення й охорону природних ресурсів, відображає зв'язки між виробництвом, населенням і навколишнім середовищем.

Рекреант – особа, яка відновлює свої розумові, духовні й фізичні сили на спеціалізованих територіях.

Рекреаційна дигресія – повна втрата природними комплексами їхніх лікувальних, оздоровчих пізнавальних, естетичних та інших, цінних з погляду рекреації властивостей.

Рекреаційна діяльність – діяльність у вільний час, спрямована на відновлення й розвиток психічних, фізичних і духовних сил людини; система заходів, пов'язаних із використанням вільного часу для оздоровчої, культурно-пізнавальної діяльності людей на спеціалізованих територіях, порівняно з іншими різновидами діяльності характеризується змінюваністю, розмаїтістю, незвичністю поведінки людей і самоцінністю процесу.

Рекреаційна ємність – кількість осіб (рекреантів), які можуть перебувати на певній території протягом одиниці часу без істотної шкоди для природного комплексу.

Рекреаційна зона – сукупність рекреаційних регіонів, які формуються на підставі територіальної близькості, наявності транспортних і функційних зв'язків та загального рекреаційного ресурсу.

Рекреаційна освоєність території – досягнутий у процесі територіального поділу праці рівень господарського потенціалу рекреації; стан розвитку рекреаційної функції на певній території (акваторії) протягом певного періоду.

Рекреаційна територія (акваторія) – складник земельного фонду (водного простору), що використовується в туризмі, лікуванні й відпочинку.

Рекреаційне зонування – процес, під час якого ідентифікуються ділянки територій різного призначенням з метою рекреаційного використання у відповідних режимах та з інтенсивністю рекреаційної діяльності.

Рекреаційне навантаження – показник безпосереднього впливу рекреантів та функціонування рекреаційного господарства на природні

комплекси, який обчислюється як кількість рекреантів, що відвідали певну ділянку природного комплексу протягом одиниці часу.

Рекреаційне освоєння – багатобічний процес пристосування території для тих або інших різновидів рекреаційних занять і їхніх комбінацій.

Рекреаційне природокористування – раціональне використання природних ресурсів для задоволення рекреаційних потреб людини; цілісний процес, що поєднує організацію рекреаційної діяльності на підставі використання природних ресурсів і умов, задоволення рекреаційних потреб населення і попередження негативних змін у довкіллі під впливом рекреаційної діяльності.

Рекреаційне районування – поділ території (країни, регіону чи всієї планети) на таксономічні одиниці, що характеризуються певними відмінностями, й у загальному значенні сприймається як спеціалізація рекреаційного господарства, структура рекреаційних ресурсів, напрями їхнього освоєння й охорони, перспективи розвитку рекреаційної діяльності.

Рекреаційний вузол – сукупність рекреаційних центрів або установ на невеликій території, які надають необхідні послуги рекреантам.

Рекреаційний попит – сума окремих різновидів попиту на різноманітні матеріальні блага й послуги, які надає рекреаційний ринок.

Рекреаційний пункт – окремі засоби для розміщення туристів, наприклад санаторії, бази відпочинку тощо.

Рекреаційний район – сукупність рекреаційних пунктів, центрів і вузлів, які спільно використовуються на певній території, і розміщені на ній інфраструктурні об'єкти, що утворюють рекреаційні райони, які здебільшого не є однофункційними.

Рекреаційний регіон – територія, що має певні ознаки, забезпечена рекреаційною інфраструктурою і системою організації рекреаційної діяльності.

Рекреаційний регіон – група рекреаційних районів, розташованих на території, що характеризується спільністю природних, історико-культурних, соціально-економічних ресурсів, певними інфраструктурними зв'язками та іншими особливостями.

Рекреаційний центр – окремий населений пункт із набором рекреаційних установ або окремих об'єктів, який є центром формування рекреаційного вузла.

Рекреаційні потреби – вимоги щодо умов відновлення людини; об'єктивна категорія, обумовлена рівнем витрат фізичної та психічної енергії

людини в процесі життєдіяльності, насамперед під час праці та, відповідно, природною потребою компенсації цих затрат.

Рекреаційні ресурси – це об'єкти та явища природного й антропогенного походження, які мають сприятливі кількісні та якісні характеристики і використовуються або можуть бути використані для організації рекреаційної діяльності.

Рекреаційно-ресурсний потенціал – сукупність природних, історико-культурних та соціально-економічних умов організації рекреаційної діяльності на певній території.

Рекреаційно-туристське обслуговування – сукупність різновидів діяльності підприємств рекреаційної інфраструктури, що забезпечують задоволення потреб рекреантів при купівлі й споживанні послуг і товарів під час подорожі та перебування поза постійним місцем проживання.

Рекреація – різноманітні різновиди людської діяльності у вільний час, спрямовані на відновлення сил і задоволення широкого кола потреб, як особистісних, так і соціальних (розвиток навичок міжособистісного спілкування, підвищення трудового й культурного потенціалу суспільства, формування нових рис і якостей особистості, навичок сприйняття природних і культурних цінностей); процес відновлення фізичних, духовних і нервово-психічних сил людини, який забезпечується системою відповідних заходів і здійснюється у вільний від роботи час; сукупність явищ і відносин, що виникають у процесі використання вільного часу для оздоровчої, пізнавальної, спортивної та культурно-дозвільної діяльності людей на спеціалізованих територіях.

Ресторанне господарство – різновид економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності з надання послуг стосовно задоволення потреб споживачів у харчуванні з організацією дозвілля або без нього.

Стандарт обслуговування – комплекс обов'язкових для виконання правил обслуговування клієнтів, які мають гарантувати встановлений рівень якості всіх необхідних операцій.

Супутні туристські послуги та товари – послуги й товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво щодо яких частково скоротиться без реалізації їх туристам.

Територіальна рекреаційна система – специфічна соціально-географічна система (або геосистема), яка складається із взаємопов'язаних елементів (підсистем): органу керування, рекреантів, природних та історико-культурних комплексів, технічних систем, обслуговувального персоналу та

характеризується як функційною (стан підсистем визначається призначенням системи загалом), так і територіальною цілісністю.

Територіально-рекреаційний комплекс – частина територіальної рекреаційної системи; поєднання рекреаційних закладів і супутніх підприємств інфраструктури, об'єднаних тісними виробничими й економічними зв'язками, спільним використанням географічного розташування, природних і економічних ресурсів території, на якій цей комплекс розміщений.

Тип рекреаційної діяльності – однорідне угруповання елементарних рекреаційних занять, кожне з яких взаємозамінне й альтернативне для всіх інших елементарних рекреаційних занять цієї групи.

Тур – комплекс різних видів туристських послуг, поєднаних за головної метою подорожі, що надаються в процесі проходження маршруту протягом певного часу для задоволення потреб туриста.

Туризм – тимчасовий виїзд людей із місця їхнього постійного проживання до іншої країни або місцевості у межах своєї країни з метою оздоровлення, пізнання, у професійно-ділових та інших цілей, без заняття оплачуваною діяльністю у відвідуваному місці на термін, що перевищує 24 години до одного року й із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в певний термін.

Турист – споживач туру, туристського продукту або туристських послуг; тимчасовий відвідувач місцевості, населеного пункту, території або країни незалежно від його громадянства, національності, статі, мови й релігії; особа, що перебуває в певній місцевості не менш ніж 24 години, але не більше 12 місяців протягом календарного року, або що перебуває поза місцем свого проживання в межах своєї країни і здійснює щонайменше одну ночівлю; подорожує заради задоволення або з пізнавальними, лікувальними, діловими цілями й не займається при цьому діяльністю в місці тимчасового перебування, оплачуваною з місцевого джерела.

Туристське підприємство – самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має права юридичної особи, здійснює комерційну та науково-дослідну діяльність з метою отримання прибутку.

Туристський агент – юридична особа, створена згідно із законодавством України, а також фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, яка здійснює посередницьку діяльність щодо реалізації туристського продукту туроператорів і туристських послуг інших суб'єктів туристської діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних та супутніх послуг.

Туристський оператор – юридична особа, створена згідно із законодавством України, діяльність якої становить винятково організацію та забезпечення створення туристського продукту, реалізацію та надання туристських послуг, а також посередницьку діяльність щодо надання характерних і супутніх послуг, і яка в установленому порядку отримала ліцензію на туropolиторську діяльність.

Туристський продукт – попередньо розроблений комплекс туристських послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізуються або пропонуються для реалізації за визначеною ціною, до складу якого входять послуги перевезення, розміщення та інші туристські послуги, не пов'язані з перевезенням і розміщенням (послуги щодо організації відвідання об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо).

Туристські товари – товари специфічного туристського попиту.

Умови рекреаційного районоутворення – загальні особливості природного й соціально-економічного середовища, у яких рекреаційні райони формуються й функціонують.

Умови рекреаційної діяльності – компоненти і особливості середовища, що уможливають (або, навпаки, обмежують) здійснення рекреаційної діяльності, не беручи у ній безпосередньої участі.

Характерні туристські послуги та товари – послуги та товари, призначені для задоволення потреб споживачів, надання та виробництво яких істотно скоротиться без їхньої реалізації туристам.

Цикл рекреаційної діяльності – взаємопов'язане і взаємообумовлене поєднання типів рекреаційної діяльності, яке виникає на підставі провідного мотиву рекреаційної діяльності; програма відпочинку, яка дає змогу на підставі поведінкових можливостей і зразків реалізувати певні рекреаційні цілі, мотивації й вимоги рекреантів у певних умовах.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПЛЕКСИ СВІТУ»

Законодавчі та нормативні акти

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Законодавство України про туризм і готельну справу : збірник офіційних текстів законів станом на 2 вересня 2012 року / Україна. Закони. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 242 с.
3. Про курорти : Закон України від 05.10.2000 № 2026-III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 50. – С. 435.
4. Про народні художні промисли : Закон України від 21.06.2001. № 2547-III // Відомості Верховної Ради. – 2001. – № 41. – С. 199.
5. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8.06.2000 р. № 1805-III // Відомості Верховної Ради. – 2000. – № 39. – С. 333.
6. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 6.06.1992 р. № 2456-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 34. – С. 502.
7. Про туризм : Закон України від 18.11.2003 р. № 1282-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 13. – С. 180.

Базова

8. Ващенко Н. П. Рекреаційні комплекси світу. Опорний конспект / Н. П. Ващенко. – Київ : КНТЕУ, 2004. – 202 с.
9. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посібник. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 202 с.
10. Лукьянова Л. Г. Рекреационные комплексы: учеб. пособие / Л. Г. Лукьянова, В. И. Цыбух; под общ. ред. В. К. Федорченко. – Київ : Вища школа, 2004. – 346 с.
11. Навчально-методичний посібник до організації самостійної роботи та практичних (семінарських) занять з дидактичним забезпеченням дисципліни «Рекреаційні комплекси світу» для студентів спеціальності 7.14010301 – Туризмознавство / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника ; [укладач Калуцький І. Ф.]. – Івано-Франківськ : Лік, 2014. – 72 с.

12. Немець Л. М. Туристсько-рекреаційні ресурси світу : навчально-методичний посібник / Л. М. Немець, Г. О. Кулешова, А. В. Соколенко. – Харків, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. – 102 с.

13. Покоłodна М. М. Рекреаційна географія : навч. посібник / М. М. Покоłodна ; Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 275 с.

14. Преображенский В. С. Теория рекреологии и рекреационной географии / В. С. Преображенский, И. В. Зорин, В. А. Квартальнов и др. – М. : Институт географии Российской академии наук, Российский международный институт туризма, 1992. – 178 с.

15. Стафійчук В. І. Рекреологія : навч. посібник / В. І. Стафійчук. – Львів : Знання, 2005. – 259 с.

Допоміжна

16. Алієна-Барановська В. М. Міжнародний туризм : навчальний посібник-довідник / В. М. Алієна-Барановська, І. І. Дахно. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 344 с.

17. Багрова Л. А. Рекреационные ресурсы (подходы к анализу понятия) / Л. А. Багрова, Н. В. Багров, В. С. Преображенский // Изв. АН СССР. Сер. геогр. – 1977. – № 2. – С. 4–10.

18. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія. / О. О. Бейдик – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2001. – 395 с.

19. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреології та рекреаційної географії / О. О. Бейдик. – Київ : Палітра, 1997. – 130 с.

20. Блій Г. Географія: світи, регіони, концепти / Г. Блій, П. Муллер, О. Шаблій. – Київ : Либідь, 2004. – 738 с.

21. Бовсуновская А. Я. География туризма : учебное пособие / А. Я. Бовсуновская. – Донецк : Наука и образование, 2002. – 214 с.

22. Бочелюк В. Й. Дозвіллєзнавство : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Й. Бочелюк, В. В. Бочелюк. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.

23. Веденин Ю. А. Рекреационные ресурсы СССР: проблемы рационального использования / Ю. А. Веденин. – М. : Наука, 1990. – 168 с.

24. Воскресенский В. Ю. Международный туризм: учеб. пособие / В. Ю. Воскресенский. – М. : Юнити-Дана, 2005. – 198 с.

25. Гаагская декларация по туризму // Туризм в Україні : зб. нормат.-прав. актів : У 5 т. – Ужгород : ІВА, 2000. –Т. 5.– 280 с.
26. Герасимчук З. В. Регіональна політика розвитку рекреаційного природокористування: механізми формування та реалізації : [монографія] / З. В. Герасимчук, Н. В. Коленда, Л. М. Черчик ; ЛДГУ. – Луцьк : Надстир'я, 2007. – 171 с.
27. Глобальный этический кодекс туризма // Туризм в Україні : зб. нормат.-прав. актів : У 5 т. – Ужгород : ІВА, 2000. –Т. 5.– 280 с.
28. Гулич О. І. Екологічно збалансований розвиток курортно-оздоровчих територій: питання теорії і практики : монографія / О. І. Гулич. – Львів : ІРД НАН України, 2007. – 208 с.
29. Захарченко П. В. Модели экономики курортно-рекреационных систем : монография / Науч. ред.. проф.. А.И. Черняк. / П. В. Захарченко. – Бердянск : Видавництво Ткачук А. В., 2010. – 392 с.
30. Игнатенко Н. Г. Природно-ресурсный потенциал территории. Географический анализ и синтез / Н. Г. Игнатенко, В. П. Руденко. – Львів : Вища школа, 1986. – 164 с.
31. Истомин В. И. Страны мира : справочник туроператора и туриста / В. И. Истомин, Б. Т. Лагутенко. – М. : Советский спорт, 2000. – 224 с.
32. Іванунік В. О. Концепції оцінки рекреаційно-туристських ресурсів : навч. посібник / В. О. Іванунік. – Чернівці : ЧНУ, 2011. – 84 с.
33. Ігнат'єв П. М. Країнознавство. Країни Азії : навч. посібник / П. М. Ігнат'єв. – 2-е вид. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. – 423 с.
34. Кифяк В. Ф. Організація туристської діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Зелена Буковина, 2003. – 324 с.
35. Котляров Е. А. География отдыха и туризма: формирование и развитие территориальных рекреационных комплексов / Е. А. Котляров. – М. : Мысль, 1978. – 238 с.
36. Кравців В. С. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери : наукове видання / В. С. Кравців, Л. С. Гринів, М. В. Копач, С. П. Кузик. – Київ : Вища школа, 2002. – 245 с.
37. Крачило Н. П. География туризма : учебн. пособие / Н. П. Крачило ; Ред. А. Ф. Трегуб. – Київ : Вища школа, 1987. – 208 с.
38. Кулешова Г. О. Туристсько-рекреаційні ресурси світу : методичні вказівки для самостійної роботи студентів, що навчаються за спеціальністю «Економічна та соціальна географія» / Г. О. Кулешова. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 60 с.

39. Кусков А. С. Рекреационная география. Учебно-методический комплекс / А. С. Кусков, В. Л. Голубева, Т. Н. Одинцова. – Саратов : Изд-во СГТУ, 2005. – 504 с.
40. Любіцева О. О. Ринок туристських послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – Київ: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
41. Мальська М. П. Основи туристського бізнесу / М. П. Мальська. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 235 с.
42. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : [підруч.] / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – Київ : Знання, 2008. – 661 с.
43. Масляк П. О. Рекреаційна географія : навч. посібник / П. О. Масляк. – Київ : Знання, 2008. – 343 с.
44. Мацола В. І. Рекреаційно-туристський комплекс України : [монографія] / В. І. Мацола. – Львів : ІРД НАН України, 1997. – 259 с.
45. Мироненко Н. С. Рекреационная география / Н. С. Мироненко, И. П. Твердохлебов. – М. : МГУ, 1981. – 207 с.
46. Міжнародний туризм : навч. посібник / Т. В. Божидарнік [та ін.]. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 307 с.
47. Николаенко Д. В. Рекреационная география : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / Д. В. Николаенко. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 208 с.
48. Новикова В. І. Територіальна організація рекреаційної діяльності у контексті збалансованого розвитку регіону (на прикладі Черкаської області) : дис... канд. геогр. наук : 11.00.02 – Економічна та соціальна географія / В. І. Новикова; Ін-т географії НАН України. – Київ : [б. в.], 2008. — 294 с.
49. Нудельман М. Социально-экономические проблемы рекреационного природопользования / М. С. Нудельман. – Київ : Наукова думка, 1987. – 132 с.
50. Окладникова Е. А. Международный туризм. География туристских ресурсов / Е. А. Окладникова. – М. : Наука, 2002. – 384 с.
51. Опанасюк Н. А. Конституційно-правові основи туризму в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / Н. А. Опанасюк / Інститут держави та права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ: [б. в.], 2005. – 19 с.
52. Основи курортології : посібник для студентів та лікарів / за ред. М. В. Лободи, Е. О. Колесника. – Київ : Видавець Купріянова О. О., 2003. – 512 с.
53. Панкова Є. В. Туристичне красзнавство : навч. посібник / Є. В. Панкова; КНУКМ. – Київ : Альтерпрес, 2003. – 351 с.

54. Парфіненко А. Ю. Туристичне країнознавство: навч. посіб. для ВНЗ / А. Ю. Парфіненко. – Харків : Бурун Книга, 2009. – 288 с.
55. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство : навч. посібник / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський ; [за ред. проф. Ф. Д. Заставного]. – Київ : Знання, 2006. – 575 с.
56. Петрова І. В. Дозвілля в зарубіжних країнах : підручник / І. В. Петрова. – Київ : Кондор, 2008 – 408 с.
57. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / НАН України ; Рада по вивченню продуктивних сил ; Б. М. Данилишин, С. І. Дорогунцов, В. С. Міщенко та ін. – Київ : РВПСУ НАН України, 1999. – 716 с.
58. Разумовский В. М. Эколого-экономическое районирование (Теоретические аспекты) / В. М. Разумовский ; АН СССР. Геогр. об-во СССР ; Отв. ред. Н. Т. Агафонов. – Л. : Наука. Ленингр. отд-ние, 1989. – 158 с.
59. Рекреация: социально-экономические и правовые аспекты / НАН Украины ; Институт экономико-правовых исследований ; В. К. Мамутов, А. И. Амоша, Т. Н. Дементьева и др. – Київ : Наукова думка, 1992. – 142 с.
60. Романов А. А. География туризма : учебное пособие / А. А. Романов, Р. Г. Саакянц. – М. : Советский спорт, 2002. – 464 с.
61. Руденко В. Природо-ресурсний потенціал природних регіонів України : [монографія] / В. П. Руденко, В. Я. Вацеба, Т. В. Соловей. – Чернівці : Рута, 2001. – 268 с.
62. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – Львів : Світ, 1993. – 240 с.
63. Рутинський М. Й. Географія туризму в Україні : навчально-методичний посібник / М. Й. Рутинський. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 160 с.
64. Самойленко А. А. География туризма : учеб. пособие / А. А. Самойленко. – Ростов н/Д : Феникс, 2006. – 368 с.
65. Скрипник Н. Я. Рекреация география : навчальний посібник / Н. Я. Скрипник, А. М. Сердюк. – Київ : Центр учбової літератури, 2013. – 296 с.
66. Смаль І. В. Географія туризму та рекреація : словник-довідник / І. В. Смаль. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 208 с.
67. Стафійчук В. І. Туристичне країнознавство: туристські ресурси світу. Європа, Азія, Австралія та Океанія : [навч. посіб.] / В. І. Стафійчук, О. Ю. Малиновська. – Київ : Альтерпрес, 2009. – 427 с.

68. Теоретические основы рекреационной географии / Отв. ред. В. С. Преображенский. – М. : Наука, 1975. – 223 с.
69. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Управління природоохоронною діяльністю : навч. посібник / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Ю. Г. МАСІКЕВИЧ, В. Д. СОЛОДКИЙ та ін. – Харків : НТУ «ХП», 2002. – 304 с.
70. Тонкошкур М. В. Туристське країнознавство : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. В. Тонкошкур, М. М. Покогодна, І. Л. Полчанінова ; Харків. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2012. – 473 с.
71. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навч. посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.
72. Туристична курортологія : конспект лекцій / [І. Д. Бойко, Л. А. Савранчук] ; ЧНУ ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Рута, 2007. – 115 с.
73. Туристичне країнознавство : країни лідери туризму : Навчальний посібник / За ред. О. О. Любіцевої. – Київ : Альтерпрес, 2008. – 436 с.
74. Уварова Г. Ш. Туристське країнознавство : навч. посібник / Г. Ш. Уварова. – Київ : Видавництво НАУ «НАУ-друк», 2009. – 152 с.
75. Управління регіональним розвитком туризму : навч. посібник / за ред. В. Ф. Семенова. – Одеса – Сімферополь : ВД «Аріал», 2012. – 340 с.
76. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія : навчальний посібник / Н. В. Фоменко. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 312 с.
77. Черчик Л. М. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону: теорія, методологія, оцінка : [монографія] / Л. М. Черчик, Н. В. Коленда ; ЛНТУ. – Луцьк: Видавничий центр ЛНТУ, 2008. – 224 с.
78. Черчик Л. М. Оцінка рівня привабливості розвитку рекреаційного природокористування для регіонів України / Л. М. Черчик ; ЛДТУ. – Луцьк : Видавничий центр ЛДТУ, 2006. – 120 с.
79. Черчик Л. М. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку рекреаційного природокористування в Україні / Л. М. Черчик // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6 (84). – С. 180–186.
80. Чехович С. Б. Стан законодавчого забезпечення реалізації та захисту права на свободу пересування : Аналітична доповідь. – Київ : Фонд «Правова ініціатива», 2003. – 99 с.
81. Шмагина В. В. Рекреация и туризм в системе современных приоритетов социально-экономического развития / В. В. Шмагина, С. К. Харичков. – Одесса : Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. – 70 с.

82. Шулик В. В. Методичні проблеми формування регіональних рекреаційних систем (на прикладі Полтавської області) : Автореф. дис... канд. архітектури: 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури / В. В. Шулик ; ХДТУБА. – Харків : [б. в.], 2001. – 20 с.

83. Юрківський В. М. Країни світу : довідник / В. М. Юрківський. – Київ : Либідь, 1999. – 367 с.

84. Ярош М. В. Основы курортологии : учебное пособие / М. В. Ярош, В. М. Ефимова. – Симферополь : Антиква, 2010. – 396 с.

Інформаційні ресурси

85. Державний реєстр нерухомих пам'яток України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukrainaincognita.com/rozdily/pamyatky/reestry-pamyatok.

86. Музейний простір України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrmuseum.org.ua>

87. Офіційний сайт Всесвітньої туристської організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.unwto.org/>

88. Офіційний сайт Всеукраїнського проекту «Сім чудес України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.7chudes.in.ua>

89. Офіційний сайт Державного Комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

90. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>

91. Офіційний сайт Департаменту туризму і курортів МЕРТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/tourism.gov.ua/>

92. Офіційний сайт світової спадщини ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://whc.unesco.org>

93. Українська спадщина (Історико-культурна спадщина України. Портал Науково-дослідного інституту пам'ятко-охоронних досліджень) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.com.ua>

94. Українсько-польський туристський портал, Рада з туризму Карпатського регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourism-carpathian.com.ua>

Додаток А
**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «РЕКРЕАЦІЙНІ
 КОМПЛЕКСИ СВІТУ»**

Змістові модулі та теми	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	зокрема			усього	зокрема		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота		лекції	практичні заняття	самостійна робота
МОДУЛЬ 1 Рекреаційні комплекси світу (семестр 2)								
Змістовий модуль 1 Теоретичні основи формування та функціонування рекреаційних комплексів								
Тема 1	6	1	2	3	6	0,5	0,5	5
Тема 2	6	1	2	3	6	0,5	0,5	5
Тема 3	7	1	2	4	7	0,5	0,5	6
Тема 4	7	1	2	4	7	0,5	0,5	6
Тема 5	7	1	2	4	7	0,5	0,5	6
Тема 6	7	2	4	1	7	0,5	0,5	6
Разом за ЗМ 1	40	7	14	19	40	3	3	34
Змістовий модуль 2 Рекреаційне районування світу та України								
Тема 7	10	1	2	7	10	0,5	0,5	9
Тема 8	10	2	4	6	10	1	1	8
Тема 9	10	2	4	6	10	1	1	8
Тема 10	10	2	4	6	10	1	1	8
Тема 11	10	2	4	6	10	1	1	8
Тема 12	10	1	2	7	10	0,5	0,5	9
Разом за ЗМ 2	60	10	20	30	60	5	5	50
Індивідуальне завдання. Характеристика рекреаційного регіону								
Індивідуальне завдання (РГР)	20	-	-	20	20	-	-	20
Усього годин	120	17	34	69	120	8	8	104

Додаток Б

МАТРИЦЯ ОЗНАК І СКЛАДУ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ: ВИЗНАЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Автор(и)	Окремі компоненти природного середовища			Данності
	Соціально-культурні феномени			
	Місяця відпочинку й туризму			
	Природні	Господарські		
	Історичні			
	Соціально-історичні умови			
	Культурні цінності			
	Природні	Антропогенні		Елементи
	Культурні			
	Природні	Природно-технічні		Геосистеми та їх елементи
	Соціально-економічні			
	Природні	Природно-технічні		Комплекси та їх елементи
	Соціально-економічні			
	Природні	Соціально-культурні		Умови
	Пам'ятки культури			
	Виробничі процеси			
	Компоненти географічного середовища			
	Об'єкти антропогенної діяльності			
	Природні	Процеси		
	Техногенні			
	Природні	Частина ресурсів або окремі ресурси		
	Культурні			
	Соціально-економічні			
	Природні	Об'єкти і явища		
	Соціально-економічні			
	Культурно-історичні			
	Антропогенні			
	Природні	Засоби		
	Соціально-економічні			

Додаток В

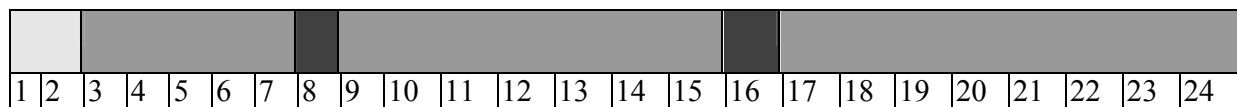
МАТРИЦЯ КЛАСИФІКАЦІ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Автор(и)	Природні	Культурно-історичні	Соціально-економічні	Природно-технічні	Пізнавальні	Природно-антропогенні	Біосоціальні	Подійні	Інфраструктурні	Природно-кліматичні	Оздоровчі	Соціально-побутові	Антропогенні	Ландшафтно-рекреаційні

Додаток Г

СХЕМА ЛІКУВАЛЬНОГО ЦИКЛУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Схема лікувального рекреаційного циклу

Дні

Тип рекреаційної діяльності

Адаптаційний добовий цикл рекреаційної діяльності

	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Особиста гігієна	█																
Прийом їжі		█				█			█				█				
Лікувальні процедури, консультація лікаря			█														
Пасивний відпочинок				█	█	█		█	█								
Оздоровчі процедури (басейн, теренкур, прогулянки, повітряні ванни)										█	█	█					
Дозвілля (кіно, анімаційна діяльність)														█	█		
Сон																█	█

Лікувальний добовий цикл рекреаційної діяльності

	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Особиста гігієна	█																
Прийом їжі		█				█			█				█				
Лікувальні процедури, консультація лікаря			█	█	█												
Пасивний відпочинок							█	█	█								
Оздоровчі процедури (басейн, теренкур, прогулянки, повітряні ванни)										█	█	█					
Дозвілля (кіно, анімаційна діяльність)														█	█		
Сон																█	█

Екскурсійний добовий цикл рекреаційної діяльності

	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Особиста гігієна	█																
Прийом їжі		█				█			█				█				
Експерсія			█	█	█	█											
Пасивний відпочинок							█	█	█								
Оздоровчі процедури (басейн, теренкур, прогулянки, повітряні ванни)										█	█	█					
Дозвілля (кіно, анімаційна діяльність)														█	█		
Сон																█	█

Додаток Д

Таблиця Д.1 – ТИПИ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Індекс ТРД	Назва ТРД	Приклади ЕРЗ
1	2	3
В ₁	Купання	Плавання у відкритому / критому водоймищі, зимове купання, купання у джерелах тощо
В ₂	Водні атракціони	Водяні гірки, водоспади, джакузі, ігри на воді
В ₃	Водні процедури	Баня, душ, ванни, водяний масаж тощо
В ₄	Сонячні ванни	Засмагання, інсоляції тощо
В ₅	Гірськолижний спуск	Слалом, швидкісний спуск, сноуборд тощо
В ₆	Зимові катання	Катання на лижах, ковзанах, санях, сніжокатах
В ₇	Лижний інструктаж	Інструктаж, тренінг, навчання тощо
В ₈	Альпінізм	Сходження, рух по траверсу, спуск тощо
В ₉	Скелелазіння	Скелелазіння
В ₁₀	Спелеотуризм	Спелеотуризм
В ₁₁	Туристський похід	Походи некатегорійні: піші, гірські, лижні, водні, авто-, вело-, мото-, кінні тощо
В ₁₂	Прогулянка	Ходьба в щадному режимі
В ₁₃	Рухливі ігри	Загальна фізична підготовка, боулінг тощо
В ₁₄	Спілкування	Бесіда, розмова, обмін думками тощо
В ₁₅	Участь у виставках	Експонування, презентація тощо
В ₁₆	Ділові зустрічі	Переговори, підписання угод тощо
В ₁₇	Шоппінг	Покупки роздрібні, оптові, придбання сувенірів
В ₁₈	Кліматолікування	Використання кліматичних факторів: повітря, ультрафіолетової радіації, комфортної погоди
В ₁₉	Бальнеолікування	Використання мінеральної, джерельної води, кумису, кефіру тощо
В ₂₀	Грязелікування	Використання рапи, мінеральних грязей і т.п.
В ₂₁	Теренкур	Дозована ходьба
В ₂₂	Екскурсії автобусні	Місцеві пізнавальні поїздки у супроводі екскурсовода з використанням автобусу
В ₂₃	Екскурсії піші	Пізнавальні прогулянки з екскурсоводом
В ₂₄	Відвідування музеїв	Пізнавальне відвідування музеїв, виставок тощо
В ₂₅	Інформаційно-пізнавальна діяльність	Індивідуальне розроблення маршруту, використання карт, буклетів, путівників тощо
В ₂₆	Збір ягід, грибів	Збір ягід, грибів, горіхів, трав тощо
В ₂₇	Риболовля	Зимова ловля, спінінг, тощо
В ₂₈	Полювання	Полювання зимове, літне, з собакою, і т.п.
В ₂₉	Заготівля	Заготівля ягід, грибів, овочів, фруктів, трав
В ₃₀	Відвідування священних місць	Відвідування монастирів, святих місць тощо
В ₃₁	Релігійні таємства	Хрещення, причастя, сповідь тощо
В ₃₂	Участь у релігійних святах	Літургія, головні, приходські свята тощо
В ₃₃	Круїз	Річковий, морський, озерний круїзи
В ₃₄	Морські прогулянки	Прогулянки на скутері, катері, водяних лижах, водяному мотоциклі тощо
В ₃₅	Дайвінг	Підводні плавання, полювання, зйомки тощо
В ₃₆	Яхтинг	Керування яхтою, катером тощо

Продовження таблиці Д.1

1	2	3
V ₃₇	Експедиція	Спеціально влаштована подорож, маршрут з науково-дослідницькою чи пошуковою метою
V ₃₈	Повітряний політ	Політ на повітряній кулі, дельтаплані, моноплані, парашуті, гелікоптері, літаку тощо
V ₃₉	Робінзонада	Пригоди, що переживаються наодинці
V ₄₀	Кінна прогулянка	Поїздки на конях, верблюдах, оленях тощо
V ₄₁	Автомобільна поїздка	Поїздки на особистому автомобілі, тощо
V ₄₂	Театр	Відвідування спектаклів, вистав, концертів тощо
V ₄₃	Видовища	Відвідування нічних клубів, шоу, фестивалів
V ₄₄	Розважальне харчування	Відвідування знаменитих ресторанів, кафе, барів, національна кухня тощо
V ₄₅	Малорухомі ігри	Казино, більярд тощо
V ₄₆	Танці	Танці, бал тощо
V ₄₇	Категорійний туристський похід	Походи категорійні: піші, гірські, водні, лижні, кінні тощо
V ₄₈	Спортивні ігри	Футбол, волейбол, городки, лапта тощо
V ₄₉	Туристська, спортивна підготовка	Навчальні, тренувальні походи, тренування і т. п.
V ₅₀	Інструкторська підготовка	Середня та вища інструкторська підготовка і т. п.
V ₅₁	Підвищення кваліфікації	Придбання навичок, професійних знань, умінь тощо
V ₅₂	Інтенсив-туризм	Поєднання завдань навчання, підвищення кваліфікації та відпочинку
V ₅₃	Участь у наукових конгресах	Семінари, секції, з'їзди, конгреси тощо
V ₅₄	Участь у фестивалях мистецтва	Виступи, експозиції, презентації тощо
V ₅₅	Відвідування спортивних змагань	Відвідування олімпіад, чемпіонатів, змагань, матчів тощо
V ₅₆	Наукові дискусії	Обговорення наукових проблем, симпозиуми тощо
V ₅₇	Участь у меморіалах	Відвідування пам'ятних місць та подій
V ₅₈	Треккінг	Піший похід без багажу
V ₅₉	Природоохоронна діяльність	Відновлення порушення ландшафту, природного комплексу, біоценозу тощо
V ₆₀	Ландшафтні спостереження	Огляд унікальних, типових, атрактивних ландшафтів
V ₆₁	Наукова екологічна діяльність	Охорона природи з науковою метою
V ₆₂	Участь у місцевих святах	Участь у побутових святах: весілля, день народження тощо
V ₆₃	Спостереження за незвичними явищами	Спостереження за незвичайною поведінкою тварин, рослин, діями тощо
V ₆₄	Аматорська праця	Садівництво, огородництво, тваринництво, квітникарство тощо
V ₆₅	Навчання ремеслам	Гончарство, вишивка, в'язання, різьба тощо
V ₆₆	Участь у народних святах	Фольклорні, етнічні свята, концерти тощо
V ₆₇	Творчі заняття	Літературні заняття, живопис тощо

Додаток Е

Таблиця Е.1 – ТУРИСТИЧНЕ РАЙОНУВАННЯ СВІТУ ЗА UNWTO

Субрегіони	Держави
1	2
А Ф Р И К А	
Північна Африка	Алжир, Марокко, Судан, Туніс
Західна Африка	Бенін, Буркіна-Фасо, Гана, Гамбія, Гвінея, Гвінея - Бісау, Кабо-Верде, Кот-Д'Івуар, Ліберія, Мавританія, Малі, Нігер, Нігерія, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Того, острів Св. Єлени (Великобританія)
Центральна Африка	Ангола, Габон, Демократична республіка Конго, Екваторіальна Гвінея, Камерун, Конго, Сан-Томе і Принсіпі, Центральноафриканська республіка, Чад
Східна Африка	Бурунді, Джибуті, Еритрея, Ефіопія, Кенія, Коморські острови, Мадагаскар, Малаві, Маврикій, Мозамбік, Реюньон, Руанда, Сейшельські острови, Сомалі, Танзанія, Уганда, Замбія, Зімбабве
Південна Африка	Ботсвана, Лесото, Намібія, Південно-Африканська Республіка, Свазіленд
А М Е Р И К А	
Північна Америка	Гренландія (Данія), Гавайські острови (США), Канада, Мексика, Сент-П'єр і Мекелон, США
Центральна Америка	Беліз, Гватемала, Гондурас, Коста-Ріка, Нікарагуа, Панама, Сальвадор
Південна Америка	Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Гайана, Гвіана (Франція), Еквадор, Колумбія, Парагвай, Перу, Суринам, Уругвай, Чилі, Фолклендські острови
Карибська Америка	Ангілья, Антигуа и Барбуда, Аруба, Багамські острови, Барбадос, Бермудські острови (Великобританія), Віргінські острови (Великобританія), Віргінські острови (США) Гаїті, о. Гваделупа (Франція), Гренада, Домініка, Домініканська республіка, Кайманові острови, Куба, Малі Антильські острови, Мартініка, Монтсеррат, Пуерто-Ріко, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс и Невіс, Сент-Люсія, Тринідад і Тобаго, Теркс і Кайкос, Ямайка

Продовження таблиці Е.1

1	2
АЗІЯ І ТИХООКЕАНСЬКИЙ РЕГІОН	
Північно-Східна Азія	Китай, Гонконг (Сянган, Китай), Монголія, Демократична народна республіка Корея (північна Корея), Республіка Корея (південна Корея), Тайвань (Китай), Макао (Аоминь, Китай), Японія
Південно-Східна Азія	Бруней, Східний Тімор, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни
Південна Азія	Афганістан, Бангладеш, Бутан, Індія, Іран, Мальдіви, Непал, Пакистан, Шрі-Ланка
Австралія і Океанія	<i>Австралоазія:</i> Австралія, Нова Зеландія <i>Мікронезія:</i> Гуам (США), Кірибаті, Маршаллові острови, Федеративні штати Мікронезії, Науру, Північні Маріанські острови (США), Палау <i>Меланезія:</i> Фіджі, Нова Каледонія (Франція), Папуа - Нова Гвінея, Соломонові острови, Вануату <i>Полінезія:</i> Американське Самоа (США), Самоа, Тонга, Тувалу, Французька Полінезія
Є В Р О П А	
Центральна і Східна Європа	Азербайджан, Білорусія, Болгарія, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан Киргизстан, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, Таджикистан, Туркменістан, Угорщина, Україна, Узбекистан, Чехія
Західна Європа	Австрія, Бельгія, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Нідерланди, Франція, Федеративна Республіка Німеччина, Швейцарія
Північна Європа	Данія, Великобританія, Ірландія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція
Південна Європа	Албанія, Андорра, Боснія і Герцеговина, Ватикан, Греція, Іспанія, Італія, Македонія, Мальта, Португалія, Сан-Марино, Сербія, Словенія, Хорватія, Чорногорія
Східно-Середземноморська Європа	Кіпр, Ізраїль, Туреччина
Б Л И З Ь К И Й С Х І Д	
	Бахрейн, Єгипет, Ірак, Йорданія, Йемен, Катар, Кувейт, Ліван, Лівія, палестинські території, Оман, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Сирія

ПІДХОДИ ДО РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУВАННЯ

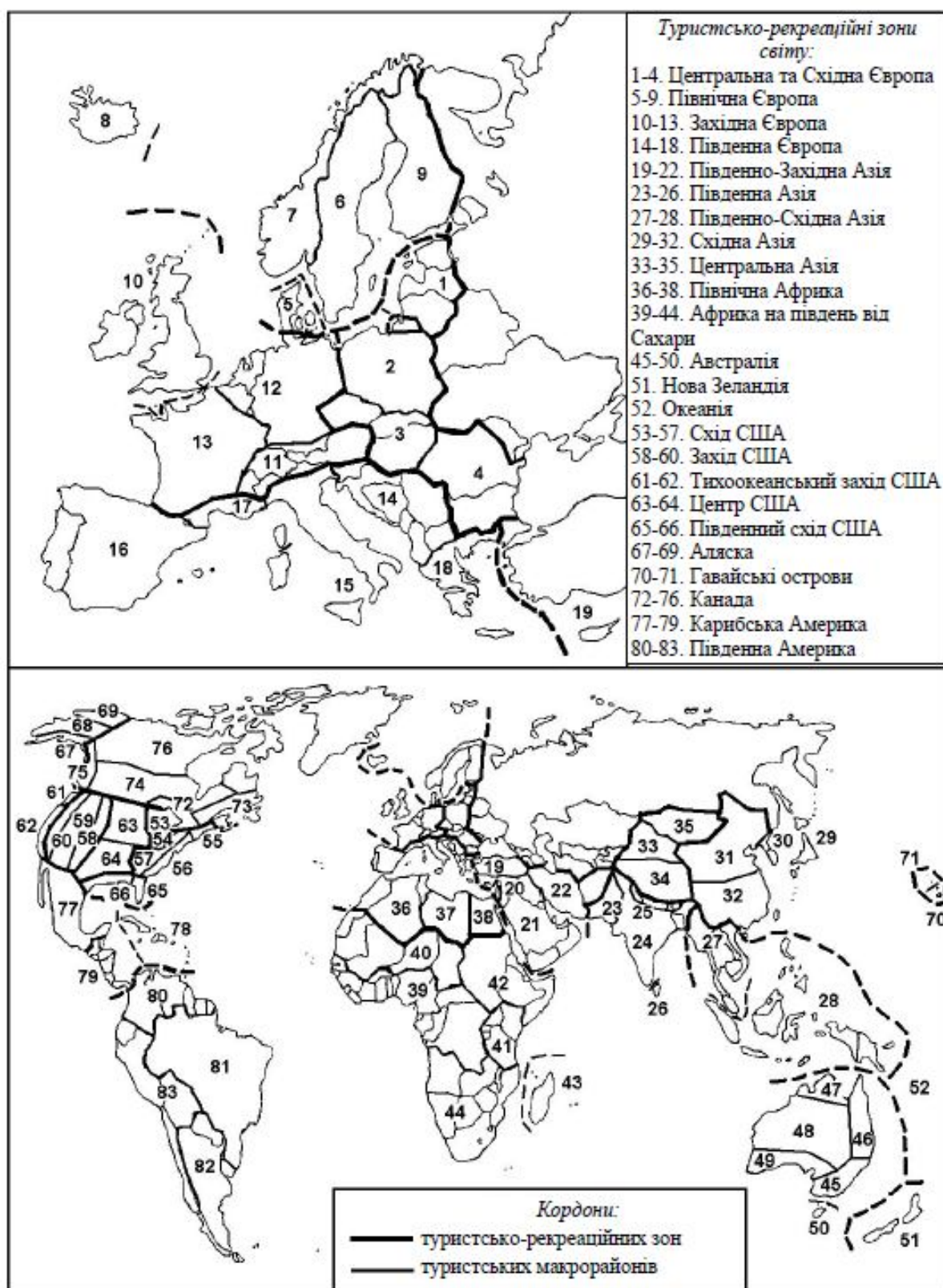

Рисунок Ж.1 – Географічний підхід до рекреаційного районування
(за Ю. Д. Дмитрієвським)

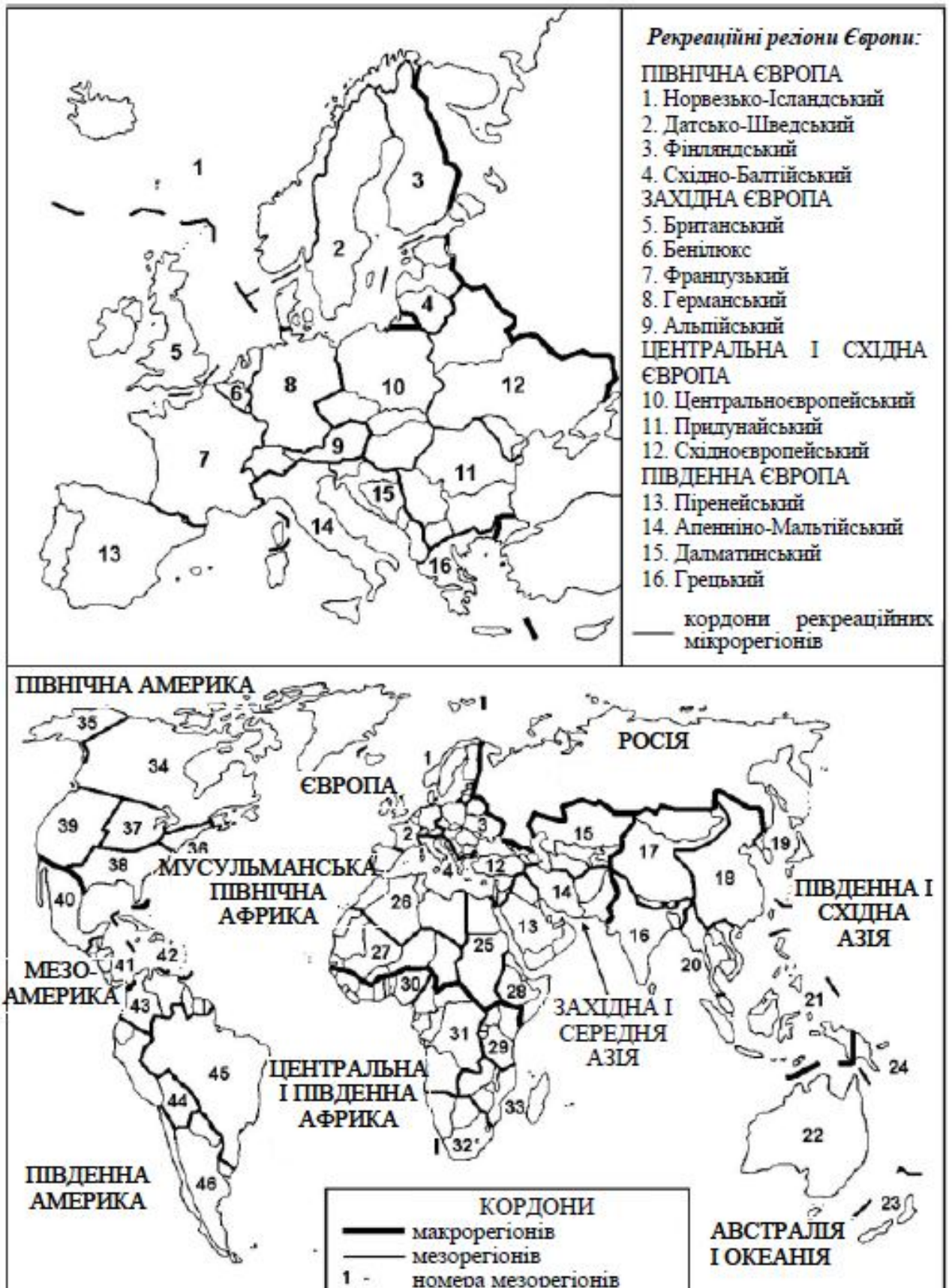
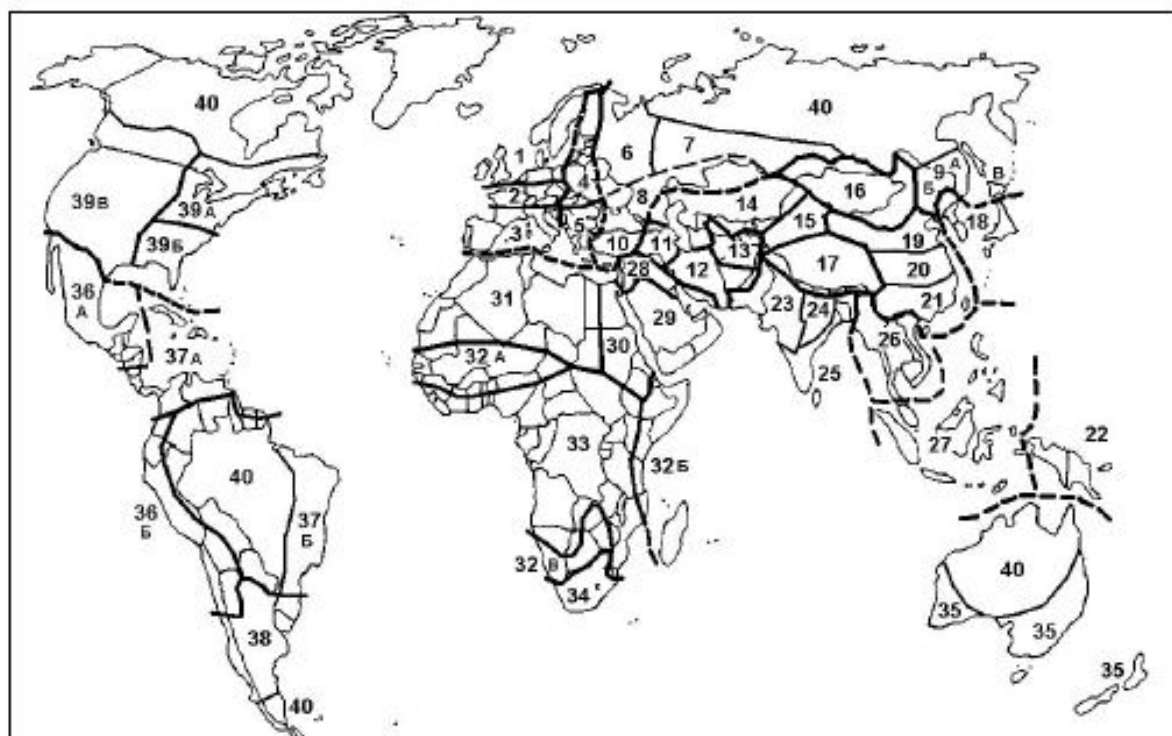

Рисунок Ж.2 – Туристсько-рекреаційні регіони світу (з урахуванням культурної специфіки)

1. "Протестантська" Північ - колыска буржуазної цивілізації	23. Північний Захід Індії - імперське ядро і ворота в світ номадів
2. Центр - зона культурного синтезу і середньовічного розквіту	24. Центральна зона синтезу - колыска "класичної" індійської цивілізації
3. Середземноморський Південь - відбиток античності	25. "Екстравертні" периферії Півдня і Сходу Індії
4. Східноєвропейський буферний пояс: імперське суперництво на околиці Західної Європи	26. Півострівної Індокитай - загальна периферія "світів за стінами"
5. Балкани - змішане спадщина європейського моста в Азію	27. Острівний або "малайський" Індокитай - понад сприйнятлива околиця Старого Світу
6. Росія - периферійний "північ" Євразії	28. Благодатний Півмісяць: колыска світових релігій і вузол цивілізацій
7. Росія в Азії - культурний синтез в зоні старої колонізації	29. Аравійське "підчерев'я" Півмісяця: вогнище тиску і зона учнівства
8. Новоросія - відрізаний фланг кочового коридору д. Далекий Схід Євразії - зона Фронтієр колонізації на колишньому фланзі кочового пояса: А - російський, Б - китайський, В - японський	30. Єгипет та нільська вісь законсервованих культур
9. Мала Азія - етнокультурний "тигель" азійського моста в Європу	31. Магриб - стик і периферія двох світів
10. Мала Азія - етнокультурний "тигель" азійського моста в Європу	32. Африканські "берега", обпалені інокультурним впливом: А - ісламізована Сахель; Б - ісламізовані Суахілі; В - фланг євроколонізації
11. Кавказ - західний перехрестя народів на порозі близькосхідного вузла	33. Африка тропічних лісів: локальні марики, розділені лісовими нетрями
12. Внутрішнє ядро іранського світу - цитадель творення культури	34. Південна Африка - зіткнення переселенських, європейської та африканської культур
13. Середня Азія - східний перехрестя на порозі "світів за стінами"	35. Останній Фронтієр Європи - Австралія і Нова Зеландія
14. Внутрішня периферія Азії - степовий коридор Казахстану	36. Америка доколумбових цивілізацій - євроіндійський культурний сплав: А - мексиканський сектор; Б - андський сектор
15. Китайський Туркестан - "похований Іран" уздовж магістралі цивілізацій	37. Латинська Америка поза орбітою автохтонних цивілізацій - євроафриканський сплав: А - карибський сектор; Б - бразильський сектор
16. Монголія - відкрите вогнище кочовий експансії	38. "Девіантна" Латинська Америка в помірному поясі пізньої колонізації
17. Тибет - вогнище експансії, яке "заснуло"	39. Північноамериканський плавильний тигель: А - область "присадки" від Європи, яка дивилася в майбутнє; Б область "присадки" від Європи, яка йшла; В - зона недавнього фронтієру
18. Японія і Корея - "напіввідчинена" периферія виборчих запозичень	40. рідконаселені притулки традиційних культур, р'ятяких зовнішнім впливом
19. Басейн Хуанхе - імперське ядро і зона змицки зі світом номадів	
20. Басейн Янцзи - зона культурного синтезу і "класичної" цивілізації	
21. Тропічний Південь Китаю - "екстравертна" периферія	
22. Розкиданий світ Океанії	

Рисунок Ж.3 – Історико-культурне (геоісторичне) районування світу

Додаток И

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЛАН ХАРАКТЕРИСТИКИ РЕКРЕАЦІЙНОГО РАЙОНУ

1. Час виникнення, історичні особливості формування.
2. Рекреаційні ресурси (природні, історико-культурні, інфраструктурні) і їхнє територіальне сполучення.
3. Характер рекреаційної спеціалізації і ступінь її розвитку.
4. Потужність, географія, структура й динаміка рекреаційних потоків
5. Рівень рекреаційного освоєння території району – стан розвитку рекреаційної функції в межах певної території (акваторії) протягом визначеного періоду. Характеризується насиченістю території елементами рекреаційної інфраструктури, певним рекреаційним навантаженням, ступенем розвитку туристського господарства, його зв'язком з іншими підсистемами.
6. Наявність одного або багатьох рекреаційних центрів і органів керування.
7. Проблеми і перспективи подальшого розвитку.

Додаток К

Таблиця К.1 – КЛАСИФІКАЦІЯ КРАЇН ЗА ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНИМИ ПЕРЕДУМОВАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Тип	Склад	Характеристика
1	2	3
А	Мальдіви, Макао, Сент-Люсія, Бермудські острови, Аруба, Кайманові острови, Бахрейн, Ангілья, Гуам	Вплив туризму надзвичайно високий на всі сфери життєдіяльності. Критичне становище щодо навантаження на територію і місцевих жителів. Повна залежність економіки від туризму. Відзначаються негативні соціально-культурні наслідки туризму. Для сталого розвитку необхідна велика диверсифікація за галузями, зниження частки іноземного капіталу і обсягів вивезення за кордон отриманого прибутку (шляхом створення привабливих умов в інших галузях господарства)
АВ	Сінгапур, Північні Маріанські острови, Багамські острови, Барбадос, Антигуа і Барбуда, острови Кука, Люксембург, Кіпр, Сейшельські острови, Сент-Кітс і Невіс, Французька Полінезія, Гренада, Мартініка	Велика економічна залежність і орієнтованість господарства на туризм, велике навантаження на населення і територію. Сталий розвиток можливий в разі зменшення частки туристської галузі за головними показниками, вкладення капіталу, отриманого від іноземного туризму, у розвиток наявних та для створення нових галузей
В	Швейцарія, Пуерто-Ріко, Сент-Вінцент і Гренадіни, Гваделупа, Домініка, Ірландія, Маврикій, Австрія, Угорщина, Іспанія, Португалія, Франція, Чеська республіка, Ямайка	Підвищена роль туризму, інтенсивність процесів, зокрема вплив на територію і населення. Для сталого розвитку необхідно правильно планувати навантаження, регулювати потік туристів і капіталу
С	Тайвань, Данія, Бельгія, Ізраїль, Ліван, Нідерланди, Реюньон, Беліз, Греція, Домініканська республіка, Італія, Монтсерат, Словенія, Хорватія, Естонія, Великобританія, Йорданія, Фіджі	Стабільний стан або дещо підвищена роль туризму; потрібно контролювати становище, регулюючи рівень навантажень. Країни цієї групи готові до сталого розвитку туризму

Продовження таблиці К.1

1	2	3
D	Литва, Польща, Коста-Ріка, Куба, Малайзія, Тринідад і Тобаго, Туніс, Нова Каледонія, Норвегія, ОАЕ, США, Уругвай, Вануату	Стан стабільний, невеликий вплив туризму. Є всі передумови для сталого розвитку туризму, за відповідного регулювання можна незначно збільшити навантаження, пов'язані з туризмом
DE	Свазіленд, Швеція, Південна Корея, Тонга, Ісландія, Нова Зеландія, Філіппіни, Болгарія, Словаччина, Панама, Ботсвана, Німеччина, Грузія, Таїланд, Канада, Фінляндія	Найявний потенціал використовується не повністю, хоча туризм займає в економіці важливе місце. Можливо уникнути деяких негативних явищ, використовуючи досвід інших країн, що зіткнулися з подібними явищами раніше. Для сталого розвитку туризму необхідні додаткові інвестиції, а також відповідна маркетингова політика й планування
E	Коморські острови, Сальвадор, Кабо-Верде, Лесото, Мексика, Туреччина, Саудівська Аравія, Парагвай, Бруней, Австралія, Намібія, Суринам	Туризм відіграє помітну, але не головну роль. Інші галузі господарства зазвичай є більш привабливими для інвестицій. Властиві перепади в інтенсивності впливу, але загалом можливо збільшити туристські навантаження. Для сталого розвитку необхідно розширити сферу впливу туризму, беручи до уваги і передбачаючи всі наслідки, створювати «сприятливий клімат» для додаткових вкладів
EF	Гондурас, Бенін, Кувейт, Марокко, Латвія, Чилі, Еквадор, Руанда, Лівія, Гватемала, Монголія, Єгипет, Індонезія, Кірібаті, Сенегал, Буркіна-Фасо, Нікарагуа, Оман, ПАР, Росія, Японія, Танзанія, Гайана, Зімбабве, Туркменія	Дещо неоднорідна за рівнем загальноекономічного розвитку група, характеризується незначною роллю туризму в структурі господарства. Для реалізації наявного потенціалу необхідні великі інвестиції, деяка перебудова економічних структур. Ця група перехідна, частина країн, а саме: Єгипет, Японія, ПАР, Танзанія, Зімбабве, Росія можуть досить швидко залишити цю групу

Закінчення таблиці К.1

1	2	3
F	Сан-Томе і Принсіпі, Того, Джібуті, Кот-д-Івуар, Шрі-Ланка, Гамбія, Гана, Вірменія, Україна, Уганда, Македонія та інші	Незначна роль туризму в господарстві. Характерні великі коливання інтенсивності. Існує залежність від різних несприятливих процесів, які зазвичай є тривалими. Відзначається політична нестабільність і негативний імідж. Для сталого розвитку потрібен великий комплекс економічних заходів, пов'язаних зі зміною наявних форм, відповідні маркетингові заходи й поліпшення політичної атмосфери
G	Алжир, Ангола, Бангладеш, Бурунді, Гвінея, Ємен, Ефіопія, Індія, Киргизія, М'янма, Молдавія, Нігер, Пакистан, Сирія, ЦАР, Чад	Мінімальні показники впливу туризму на інші сфери. Вкрай складне соціально-економічне становище унеможлиблюють перехід до сталого розвитку туризму найближчим часом

Навчальне видання

ПОЛЧАНІНОВА Ірина Леонідівна
ПОКОЛОДНА Марія Миколаївна

РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПЛЕКСИ СВІТУ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Відповідальний за випуск *І. М. Писаревський*

Редактор *О. А. Норик*

Комп'ютерне верстання *І. Л. Полчанінова*

Дизайн обкладинки *Т. А. Лазуренко*

Підп. до друку 30.06.2017. Формат 60 × 84/16
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 4,3.
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.